Religija u hrvatskom društvu

Mandić, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:518990

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

MATEA MANDIĆ

RELIGIJA U HRVATSKOM DRUŠTVU

Završni rad

Pula, 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

MATEA MANDIĆ

RELIGIJA U HRVATSKOM DRUŠTVU

Završni rad

JMBAG: 0303056622, redovita studentica

Studijski smjer: Ekonomija

Predmet: Ekonomska sociologija

Mentor: doc. dr. sc. Saša Stjepanović

Pula, srpanj 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika ekonomije/poslovne ekonomije, smjera _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

_____

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom _____ _____ _____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

_____

SADRŽAJ

1. Uvod 1
2. Nastanak religije kroz povijest 3
2.1 Židovstvo 4
2.2 Kršćanstvo 5
2.3 Islam 6
2.4 Hinduizam 7
2.5 Budizam 8
3. Pojmovno određenje religije 10
3.1 Osnovni pojmovi 10
3.2 Teorijski pristupi 14
3.2.1 Emil Durkheim 14
3.2.2 Max Weber 15
3.2.3 Karl Marx 16
4. Pojmovno određenje religioznosti i konfesionalnosti 17
4.1 Religioznost 17
4.2 Konfesionalnost 19
5. Pojmovno određenje sekularizacije i revitalizacije religije 22
5.1 Sekularizacija 22
5.2 Revitalizacija religije 23
6. Religija u hrvatskom društvu 24
6.1 Promjene u religioznosti hrvatskoga društva 26
6.2 Stavovi hrvatskog društva o pojedinim moralnim pitanjima 33
7. Povezanost religije i politike 38
7.1 Korist za vjerske vođe i političare, a šteta za narod 38
7.2 Povezanost religije i politike u Hrvatskoj 39

8. Nereligioznost 43
8.1 Pojmovno određenje ateizma i agnosticizma 43
8.2 Nereligioznost u Hrvatskoj 44
8.2.1 Nereligiozne osobe i njihovi stavovi o religiji/vjeri u Republici Hrvatskoj 45
8.2.2 Nereligiozne osobe i njihovi stavovi o vjeronauku u školama 45
8.2.3 Diskriminacija nereligioznih osoba 46
9. Zaključak 47
Literatura 50
Popis tablica 56
Popis grafikona 56
Sažetak 57
Summary 58

1. Uvod

Tema ovog završnog rada je: „Religija u hrvatskom društvu“. Prvo poglavlje započinje uvodom u kojem će se ukratko opisati što se u radu analiziralo. Drugo poglavlje naziva se: „Nastanak religije kroz povijest“. Religija postoji otkad postoji i čovjek. Od davnina se vjerovalo da religija ohrabruje ljude i da im daje snagu za život. Najraniji oblici religije su totemizam, animizam i naturizam. Pet najvećih religija na svijetu su židovstvo, kršćanstvo, islam, hinduizam i budizam te će se u tom poglavlju ukratko objasniti osnovne karakteristike za svaku od navedenih religija. Treće poglavlje naziva se: „Pojmovno određenje religije“. Ne postoji jedna jedinstvena definicija kojom bi se religija mogla definirati zato što je ona vrlo raširena i ima različite simbole, rituale i vjerovanja. Zato će se u tom poglavlju iznijeti nekoliko definicija različitih teoretičara. Također, iznijeti će se i neki osnovni pojmovi kako bi se moglo lakše razumjeti što označava pojam religija. Također će se u tom poglavlju iznijeti stavovi poznatih teoretičara: Emila Durkheima, Maxa Webera i Karla Marxa o religiji. Četvrto poglavlje naziva se: „Pojmovno određenje religioznosti i konfesionalnosti“. Može se reći da su ljudi u današnje vrijeme vrlo religiozni. Najviše se to može vidjeti kod mladih ljudi koji gledaju na religioznost iz svoje perspektive koja se u nekim slučajevima razlikuje od one tradicionalne. U tom će se poglavlju također navesti koje su to dimenzije kojima se određuje religioznost, što je to konfesionalnost i koje su četiri vrste religijskih organizacija. Peto poglavlje naziva se: „Pojmovno određenje sekularizacije i revitalizacije religije“. U 19. st. su se dogodile velike promjene u društvu koje su dovele do toga da je utjecaj religije na društvo počeo slabiti. No ipak, kako se društvo postepeno razvijalo, javila se potreba za ponovnim oživljavanjem religije. Šesto poglavlje naziva se: „Religija u hrvatskom društvu“. Poznato je da se u doba komunizma hrvatsko društvo nije smjelo javno izjašnjavati o svojoj vjerskoj pripadnosti, jer se komunizam protivio religiji. To je jedan od razloga zašto su Crkva i politika bile u konstantnom sukobu. Nakon što je Republika Hrvatska proglašena neovisnom državom, taj se odnos uvelike promijenio. Nadalje, u tom će se poglavlju analizirati kakvi su stavovi hrvatskoga društva o religiji danas. Pitanja koja će se razmotriti su: pohađaju li Hrvati redovno vjerske obrede, imaju li povjerenja u Crkvu, jesu li religiozni, koliko im je važna religija u životu, smatraju li da ih religija tješi i ohrabruje, mole li se često i izvan crkve, što misle o homoseksualcima, prostituciji, uzimanju droge,

pobačaju, alkoholu, seksualnom životu prije braka, razvodu i korištenju kontracepcije. Sedmo poglavlje naziva se: „Povezanost religije i politike“. Nakon što je Hrvatska postala samostalna država, politika i religija su bile u jako dobrim odnosima jer su obje strane mogle imati koristi, što je zapravo bilo štetno za stanovništvo. Pozitivno u tome jest jedino to što je Crkva bila u velikoj mjeri angažirana u Domovinskom ratu jer je pomagala ugroženom stanovništvu. Također će se u tom poglavlju analizirati stavovi hrvatskoga društva o tome trebaju li religijski vođe imati veliki utjecaj na politička pitanja te trebaju li Vlade podržavati širenje religijskih vrijednosti i vjerovanja u svojoj zemlji. Osmo poglavlje naziva se: „Nereligioznost“. U tom će se poglavlju objasniti razlika između agnosticizma i ateizma. Danas je u svijetu sve više ateista i agnostika, te oni uporno pokušavaju dokazati da Bog ne postoji. Položaj nereligioznih Hrvata u društvu je vrlo loš te oni bivaju svakodnevno na razne načine diskriminirani. U tom će se poglavlju objasniti na koje sve načine oni bivaju diskriminirani te kakvi su njihovi stavovi o vjeronauku u školama. U zaključku će se iznijeti kratak kritički osvrt na sve što je u radu analizirano. U radu su korištene određene istraživačke metode, a to su: induktivna metoda, deduktivna metoda koja se dijeli na metodu analize i sinteze, zatim statistička metoda, metoda uzoraka te matematička metoda.

2. Nastanak religije kroz povijest

Već je od davnina poznato da nije postojalo društvo u kojem nije bila prisutna religija. Religija je prisutna kod ljudi od ranih početaka njihovog društvenog života, pa sve do današnjih dana. No ipak, rani su se oblici društva u mnogočemu razlikovali od današnjih suvremenih društava, pa su se stoga i rane religije razlikovale od suvremenih (Šundalić, 2011.). Odnos religije i društva kroz povijest neprestano je rastao i razvijao se. To se može vidjeti i u spisima Staroga i Novoga zavjeta. U posljednjih su se dvjesto godina i druge znanosti počele baviti religijom, uključujući sociologiju, antropologiju, teologiju, psihologiju i mnoge druge kako bi pokušale razumjeti taj odnos između čovjeka i Boga (Duvel, 2017.). Danas, ali isto tako i u povijesti, vjerovalo se da religija donosi veliki osobni uspjeh kod ljudi, ali da im također pruža veliku podršku onda kada je to najpotrebnije. No, religija je imala i svoje negativne strane jer je također bila uzrok velikih društvenih sukoba u povijesti. Kako bi se mogao shvatiti sam pojam religije, prvenstveno je potrebno shvatiti značenje rituala i vjerovanja koji su u mnogobrojnim kulturama različiti. Jedno od glavnih pitanja koje se u religiji postavlja jest zašto je religija bila glavna u životima ljudi, te na koji način ona spaja i razdvaja ljude te kako utječe na njihov život (Seminarski radovi, 2007.). Obzirom na to kakva očekivanja ljudi imaju od religije, takvu će funkciju ona imati u društvu. Svako društvo ima različite potrebe, pa se stoga religija prilagođava njihovim potrebama. Religija također ima veliku ulogu u različitim životnim situacijama poput bolesti, mira, rata, gladi i sl. Pojam religija dolazi od latinske riječi „religare“ što znači „povezati“, pa se iz toga može zaključiti da je religija prvenstveno služila za povezivanje ljudi sličnih osobina, razmišljanja te sličnog načina života. Ova se njezina funkcija može prepoznati čak i u najranijim oblicima religije poput totemizma, animizma i naturizma gdje su se ljudi povezivali u plemena i imali vlastite simbole i rituale za koje su vjerovali da im daju snagu za preživljavanje u svakodnevnom životu. Nadalje, za društva koja su bila razvijenija, poput grčkoga i rimskoga društva, religija je također imala vrlo važnu ulogu u njihovom društvenom životu. Ta su društva vjerovala u više bogova, odnosno njihova je religija bila politeistička. Svaki je od tih bogova imao različitu zadaću. Također postoje i monoteističke religije, odnosno religije u kojima se vjeruje da postoji jedan Bog. Najpoznatije religije u današnjem svijetu su židovstvo, kršćanstvo, islam,

hinduizam i budizam (Šundalić, 2011.). U nastavku će se ukratko objasniti svaka od navedenih religija.

2.1 Židovstvo

Židovstvo je nastalo oko 2000. pr. Kr., a njegov utemeljitelj bio je Abraham. Za Abrahama se također tvrdi da je, osim židovstva, također bio utemeljitelj kršćanstva i islama. Bog Jahve je Abrahamu obećao da će imati veliko potomstvo i svoju vlastitu državu, stoga je Abraham odlučio napustiti svoju državu koja se tada zvala Ur Kaldejski (Mezopotamija). Nakon mnogo lutanja i traženja svoje države, otkrio je da se ta obećana država zapravo zove Kanaan (današnja Palestina). Želio je imati mnogobrojno potomstvo, no to se činilo nemoguće jer je njegova žena Sara bila neplodna. No međutim, ona mu ipak rodi sina koji se zvao Izak. Abraham je na Božji zahtjev bio spreman žrtvovati svoga sina, te ga je Bog iz tog razloga nagradio na način da mu je ispunio obećanje da će imati veliko potomstvo i svoju vlastitu državu. Nakon što su bili progonjeni iz Egipta, Abrahamovi su potomci, Hebreji, četrdeset godina živjeli u pustinji, a njihov se vođa zvao Mojsije. Na brdu zvanom Sinaj, Bog je Mojsiju objavio Deset Božjih zapovijedi. Židovi su bili skloni kršenju tih zapovijedi te su zbog toga proživljavali mnoge nedaće. Vjerovali su da će u budućnosti doći Mesija koji će uspostaviti kraljevstvo pravde. Nakon provedenih četrdeset godina u pustinji, Židovi su se napokon naselili u obećanu zemlju Kanaan u kojoj su pretežito živjeli suci i kraljevi. Obzirom da su svoj život dijelili sa mnogim drugim narodima, bili su skloni vjerovanju raznim kultovima, što nije bilo u skladu sa Božjim zapovijedima, pa su ih mnogi proroci često puta opominjali i podsjećali na to da postoji samo jedan Bog. Temeljna knjiga židova, kao i kršćana jest Biblija. No židovi prihvaćaju samo Stari zavjet koji obuhvaća tri dijela koji se nazivaju: „Petoknjižje (odnosno Tora)“, „Proroci“ i „Spisi“. No kod židova osim pisanog Zakona (odnosno pisane Tore), postoji i usmeni Zakon (odnosno usmena Tora) koji potječe još iz Mojsijeva doba. Usmeni Zakon je oko 200. godine zapisao Rabi Juda ha-Nassi te se on naziva „Mišna“. „Mišna“ zajedno sa „Gemarom“ (zbirka zakona i propisa koje židovi moraju poštivati) čine „Talmud“. „Talmud“ je skup raznih rabinskih komentara koji opsežno opisuje židovstvo kao religiju, također sadrži razne zakone i propise koji se odnose na teologiju, agronomiju, medicinu, pravo itd. (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.). Najvažnija u židovskoj vjeroispovijesti

jest molitva koja se naziva „Š'ma“, a ona započinje riječima: „Čuj Izraele, Gospodin Bog naš, Gospodin je jedini…“. Ovu su molitvu primorani naučiti svi židovi. Njihov je običaj da se dječaci obrezuju osam dana nakon rođenja. Zanimljiv običaj kod židova jest taj da oni ne jedu svinjsko meso, rakove i školjke, ali jedu janjetinu, piletinu i govedinu. Također, prije svakog objedovanja blagoslivljaju jelo i mole se. Osim raznih običaja, židovima su također važni i blagdani. Neki od najvažnijih blagdana su: subota, Pasha, Nova godina i Dan pomirenja. Subota je za židove neradni dan, jer smatraju da je Bog šest dana stvarao svijet, a sedmi dan se odmarao. Drugi najvažniji židovski blagdan jest Pasha. Pasha se slavi u ožujku ili travnju te se na taj dan židovi prisjećaju kako su se njihovi preci izbavili iz egipatskog ropstva. Na dan Pashe židovi jedu janjetinu, beskvasni kruh i gorko zelje. Beskvasni kruh jedu jer se na taj način prisjećaju svojih predaka koji su bili prisiljeni napustiti Egipat u jako kratkom vremenskom periodu, a žene nisu imale vremena ukvasati tijesto. Gorko zelje jedu da bi ih prisjetilo na mukotrpne godine lutanja po pustinji. Novu godinu židovi slave u jesen, te je ona za njih najveseliji blagdan. Dan pomirenja židovi slave deset dana nakon Nove godine. Na taj dan židovi se kaju za sve svoje grijehe, moleći se Bogu i posteći sve do sljedećeg dana. Nakon što to učine, smatraju da su se očistili od svih grijeha (Majdančić-Gladić, 2015.).

2.2 Kršćanstvo

Kršćanstvo je monoteistička religija unutar koje su osnovane mnoge Crkve i zajednice, a povezuje ih vjerovanje u Isusa Krista. Utemeljitelj kršćanstva je Isus Krist, a oni koji vjeruju u njega nazivaju se kršćani. Kršćanstvo je podijeljeno na nekoliko konfesija, a to su: katolicizam, pravoslavlje, protestantizam, nestorijanizam i monofizitizam. Unutar ovih konfesija osnovane su mnogobrojne Crkve, a to su: Katolička Crkva, Pravoslavna Crkva, Protestantska Crkva te Istočna Pretkalcedonska Crkva. Kršćanstvo se razvilo iz židovstva, a nastalo je u 1. st. u Palestini. Vrlo brzo se osamostalilo i postalo zasebna religija, te se najviše širilo unutar Rimskoga Carstva. U kršćanstvu postoje dva najvažnija izvora a to su pisana Božja objava, odnosno Sveto pismo i usmena Božja objava odnosno Tradicija. Katolička i Pravoslavna Crkva prihvaćaju oba izvora, a posebno im je važno mišljenje teologa i crkvenoga učiteljstva (Papa, biskupi, svećenici), dok Protestantska Crkva prihvaća samo Sveto pismo. Kršćanstvo je od

židovstva preuzelo monoteizam iz Staroga Zavjeta, ali ga je nadopunilo sa spoznajom o postojanju Presvetoga Trojstva koje čine Otac, Sin i Duh Sveti. Kršćanske Crkve su visoko centralizirane i u njima postoji stroga hijerarhija. Na samom vrhu hijerarhije je Papa, zatim biskupi, kler (svećenici) te vjernici. U Pravoslavnim Crkvama, također postoji hijerarhija vrlo slična kao i kod Katoličkih Crkvi, ali se razlikuju u tome što je kod njih na čelu patrijarh ili mitropolit. Protestantska Crkva se razlikuje od Katoličke i Pravoslavne u tome što kod nje ne postoji svećenička hijerarhija (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.). Neki od najpoznatijih katoličkih blagdana su Božić, Sveta tri Kralja i Uskrs. Božić je blagdan Isusova rođenja. Katolička Crkva Božić slavi 25. prosinca, dok ga Pravoslavna Crkva slavi 7. siječnja. Blagdan Sveta tri Kralja označava blagdan kada su se tri mudraca pod imenom Gašpar, Baltazar i Melkior došli pokloniti tek rođenom Isusu. Katolička Crkva taj blagdan slavi 6. siječnja. Uskrs je također jedan od velikih blagdana, te se na taj dan slavi Isusovo uskrsnuće na nebo. Datum proslave ovoga blagdana nije svake godine isti, već je određeno da se taj blagdan slavi u nedjelju nakon prvoga punoga mjeseca između 21. ožujka i 25. travnja. Točan datum proslave Uskrsa svake godine određuju astrolozi, jer oni mogu predvidjeti kada će biti pun mjesec (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.). Ostali najpoznatiji kršćanski blagdani su: Tijelovo, Velika Gospa, Svi Sveti i Dušni dan.

2.3 Islam

Islam je monoteistička religija koja je nastala u Saudijskoj Arabiji u 7. st., a njezin je utemeljitelj prorok Muhamed. Pripadnici islama nazivaju se muslimani, a njihov se Bog naziva Alah. Temeljni izvor islama je sveta knjiga Kur'an. Islam je nastao u društvu koje je bilo polunomadsko i politeističko, te gdje su većinom prevladavali trgovci. Islam je zapravo religija koja se razvila iz kršćanstva i židovstva, te je od njih preuzela monoteizam. Islam se sastoji od šest temeljnih vjerskih istina: 1. postoji samo jedan Bog i njegovo je ime Alah, 2. postoje anđeli koji se nazivaju „meleci“, 3. vjeruju da su postojali proroci koji su se zvali: Davud, Musa, Isa i Muhamed, 4. vjeruju u Božje poslanike, 5. vjeruju u sudnji dan, 6. vjeruju u sudbinu te smatraju da se sve događa prema Božjoj volji. U islamu postoje pet vjerskih dužnosti kojih se svaki pravi vjernik mora pridržavati, a to su: ispovijest vjere, obredna molitva (tzv. namaz), ramazanski post, vjerski prinos, hodočašće u grad Meku, obrezanje i sveti rat (tzv. džihad, odnosi

se na svaki duhovni i materijalni napor da bi se ostvario određeni cilj, pa makar to rezultiralo nasiljem ili ratom). Također, u islamu je strogo zabranjeno konzumiranje svinjetine i alkoholnih pića. Najvažniji blagdani u islamu su: Ramazanski post, Ramazanski Bajram i Kurban Bajram te rođendan proroka Muhameda. Ramazan označava deveti mjesec u islamskom kalendaru, te u tom mjesecu muslimani poste od izlaska sunca do zalaska sunca i tako trideset dana. Nakon Ramazanskog posta, slijedi Ramazanski Bajram koji označava završetak posta i slavi se tri dana. Kurban Bajram u islamu predstavlja blagdan u kojemu se žrtvuje životinja poput deve, goveda, ovce ili koze kao spomen na žrtvu koju je Abraham morao podnesti za Boga na brdu Sinaj (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.).

2.4 Hinduizam

Hinduizam je religijski sustav koji je nastao u Indiji u drugoj polovici 2. tisućljeća pr. Kr. Razlikuje se od mnogih religija po tome što je nepoznat njegov utemeljitelj te po tome što u središtu njegova proučavanja nije Bog, nego čovjek (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.). Sljedbenici te vjere nazivaju se hindusi. Hindusi vjeruju da postoji jedan Bog, ali se on može pojavljivati u različitim oblicima. Primjerice, kada Bog stvara svijet, tada ga hindusi zovu Brahma, kada se brine o ljudima tada ga zovu Višna, a kad uništava svijet (npr. kada se događaju potresi i poplave) tada ga zovu Šiva. Ova tri imena su najpoznatija, ali uz njih postoje i mnoga druga imena kao što su Ganeša, Krišna, Rama itd. Zanimljivo je to da hindusi smatraju da se Bog nalazi svuda oko njih, na primjer u prirodi, životinjama, stvarima i sl. Zanimljivo je također i to da hindusi vjeruju u reinkarnaciju, odnosno, ponovno utjelovljenje. Ovu pojavu su uočili još od davnina kada su počeli proučavati biljni i životinjski svijet. Naime, uočili su da se biljke stvaraju iz sjemenja, a da se onda ponovno iz te biljke može uzeti sjemenje i izrasti nova biljka, odnosno da se cijeli taj proces ponavlja. Vjeruju da se i čovjek na isti način može reinkarnirati, no to ne mora uvijek značiti da se reinkarnira u čovjeka, nego se može reinkarnirati također u biljku ili životinju. U Indiji je društvo podijeljeno na pet društvenih slojeva koje se nazivaju kaste. Prvoj skupini kasta pripadaju svećenici te se oni smatraju najcjenjenijom skupinom. Drugoj skupini kasta pripadaju ratnici, trećoj skupini pripadaju trgovci, četvrtoj skupini pripadaju radnici te petoj skupini pripadaju čistači ulica, lopovi i sl., te se oni smatraju najmanje cijenjenima u društvu. Hindusi

vjeruju u karmu, odnosno vjeruju da su svojim ponašanjem u prijašnjem životu zaslužili živjeti u onoj kasti u kojoj trenutno žive. Pa tako na primjer, ako su u prošlom životu živjeli pošteno, onda će u sljedećem životu pripadati višoj kasti, a ukoliko su nepošteno živjeli, u sljedećem životu će pripadati nižoj kasti, ili će se reinkarnirati u biljku ili životinju. Onaj tko cijeli život živi pošteno, za njega se smatra da je zaslužio da se nakon svoje smrti sjedini s Bogom i ne mora se ponovno roditi. To je cilj svakoga Indijca. Reinkarnacija im samo služi da bi mogli ispraviti svoje grijehe kako bi se jednog dana sjedinili s Bogom. Za hinduse je krava sveta životinja, jer su od nje u povijesti imali jako velike koristi, na primjer, pomagala im je u obrađivanju zemlje, davala mlijeko i sl. Velika se većina hindusa odlučuje na samački i vrlo religiozan život kojega posvećuju svome Bogu Brahmi, jer žele osjetiti duhovno savršenstvo. U tome im uvelike pomaže meditacija odnosno yoga (Majdančić-Gladić, 2015.).

2.5 Budizam

Budizam je oblik religijskog vjerovanja koji je nastao u Indiji u 6. i 5. st. pr. Kr., a utemeljitelj Budizma je Siddhartha Gautama poznatiji kao Buda. Budizam se razvio iz hinduizma, pa stoga su im određeni elementi zajednički. Primjerice, prihvaćaju reinkarnaciju i zakon karme, ali ne prihvaćaju da se društva dijele na kaste (Majdančić-Gladić, 2015.). Glavni cilj Budizma jest proučavanje temeljnih vjerskih istina, a one se odnose na: patnju, početak patnje, završetak patnje i izbavljenje od patnje. Budisti smatraju da je cijeli život zapravo patnja, a uzrok toj patnji su želja i neznanje koje stvaraju veliki nemir u ljudima. Smatraju da ova tri čimbenika određuju sudbinu ljudi i ukazuju na činjenicu da će se ti ljudi morati ponovno reinkarnirati, što se opet smatra patnjom. Također smatraju da se čovjek može osloboditi od te patnje samo ako se oslobodi od vlastitih želja, a to se postiže tzv. srednjim putem. To znači da budisti smatraju da je život patnja. Čovjek upravo iz tog razloga uvijek za nečim čezne, a kada postigne ono što je htio, onda želi još više i nikada mu nije dosta te se to također smatra patnjom. Budisti smatraju da takva patnja može nestati samo ako čovjek prestane željeti, odnosno da bude zadovoljan s onim što posjeduje. Također smatraju da čovjek može postići potpuni unutarnji mir, tek onda kada prestane željeti. No to je vrlo teško postići u ovozemaljskom životu, pa stoga vjeruju da se to može postići samo onda kada čovjek umre (Majdančić-Gladić, 2015.). Budizam čovjeka opisuje kao skup: tijela,

osjećaja, mišljenja, volje i čiste svijesti, a njegova obilježja su: rođenje, starost, smrt, postojanje i mijenjanje te obilježenost patnjom (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.). Kod budizma jest zanimljivo to da oni imaju svoje redovnike, odnosno, tzv. monahe. Monasi su primorani napustiti svoj prijašnji život i živjeti u samostanima kako bi se približili Bogu. Ne smiju posjedovati ništa materijalno osim haljine, sandala, krunice, britve za brijanje glave i brade, igle i cjediljke za vodu. Cjediljka za vodu im služi kako ne bi progutali mušicu jer je ona živo biće. Ne posjeduju čak niti hranu, nego ju moraju prositi od drugih vjernika te istu pojesti prije podne. Primjerice, ukoliko im ljudi daju meso, oni ga moraju pojesti iako su vrlo često vegetarijanci. Monasi mogu biti u samostanu i nekoliko godina, a onda kada osjete da su doživjeli duhovni mir i kada misle da su se približili bogu, mogu se vratiti svome uobičajenom životu (Majdančić-Gladić, 2015.).

3. Pojmovno određenje religije

Religija je vrlo raširena društvena pojava, te upravo iz tog razloga ne postoji jedna jedinstvena definicija kojom bi se ona mogla definirati. Teoretičarima je vrlo teško dati jednu jedinstvenu definiciju religije, upravo iz tog razloga što postoji veliki broj različitih religioznih uvjerenja i organizacija. Iako je svaka religija različita na svoj način, ipak postoje neke karakteristike koje su zajedničke svim religijama. Zajedničko svim religijama je to da svaka od njih ima svoje simbole te obrede ili ceremonije, kojih se vjernici moraju pridržavati kako bi ojačala njihova zajednica. U prethodnom poglavlju se već spomenulo da postoje određene religije koje vjeruju u Boga kao nadnaravno biće, npr. kršćanstvo, ali da postoje i one religije koje vjeruju u ljudsku osobu, npr. budizam. Također, već je u prethodnom poglavlju spomenuto da svaka religija ima mnoštvo različitih obreda, a oni se najčešće vezuju uz molitve, pjesme, hranu i ostalo (Seminarski radovi, 2011.). U nastavku će se objasniti neki osnovni pojmovi koji su vezani uz religiju, te kako neki sociolozi doživljavaju religiju.

3.1 Osnovni pojmovi

Već je spomenuto da je religija vrlo širok i teško shvatljiv društveni fenomen. Stoga će se u nastavku definirati neki osnovni pojmovi kako bi se moglo lakše shvatiti što je to religija. Pojmovi koji će se u nastavnu definirati su:

1. Religija

Šundalić (2011.) navodi definiciju američkog sociologa Glenna Vernona (1962.) koji kaže da je religija: „onaj dio kulture koji se sastoji od zajedničkih vjerovanja i običaja, koji ne samo što identificiraju i definiraju natprirodno i sveto i čovjekov odnos prema njima, već koji također to (natprirodno i sveto) povezuju s poznatim svijetom na takav način da grupu opskrbljuje moralnim definicijama o tome što je dobro (tj. u skladu s natprirodnim) i što je loše (tj. što natprirodnom proturječi)“. Šundalić (2011.) također navodi i definiciju kršćanskog teologa Hansa Kunga (1994.) koji definira religiju kao: „socijalno-individualno realiziran odnos prema nečemu što nadilazi ili obuhvaća čovjeka i njegov svijet, a oživotvoruje se u tradiciji i zajednici (u nauku, etici, a najviše

u obredima): odnos prema posljednjoj istinskoj stvarnosti (apsolut, Bog, nirvana), kako se to uvijek treba razumijevati“. Potom Zrinščak (2008.) navodi definiciju Mcguire-a (1992.) koji kaže da je religija: „vjerovanje u nadnaravno biće te osjećaj moći i snage koji je povezan s nadnaravnim bićem“. Nadalje, Mihaljević (2007.) definira religiju kao: „sustav vjerovanja, obreda i praksa koji pokazuju pojavni odnos prema Apsolutnom“. Duvel (2017.) kaže da je definicija religije proizašla iz pojma „religare“ što znači „povezati“, pa stoga tvrdi da: „ponovno povezati, kao pojam on nas upućuje da, kad govorimo o religiji, da se radi o odnosu čovjeka prema Bogu, onostranosti, transcendentnom, božanskom, uglavnom je riječ o nečemu što čovjeka nadilazi tj. spajanje ili povezivanje ovozemaljsko sa nebeskim-transcendentnim“.

2. Sveto

Sveto se odnosi na: „ono što pripada božanstvu/Bogu i što je posvećeno njegovoj službi (predmeti, mjesta, pisma); u širem smislu, sve ono što religiozni čovjek štuje“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.).

3. Vjerovanja

„Skup tradicijskih predodžbi o čovjeku i svemu što ga okružuje. Odražavaju način razmišljanja koji pruža društveno prihvatljivo tumačenje pojava kojih je priroda bila nepoznata i neobjašnjiva pojedincu i zajednici. Oblik su društvene svijesti o čovjekovoj ugroženosti, slabosti i nemoći pred prirodom i prirodnim silama, odnosno pred nepoznatim u njegovoj okolini; ostvaruju se kroz niz postupaka običajno-obredne prakse“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.).

4. Papa

„Rimski biskup, vrhovni poglavar Katoličke crkve. …U organizaciji Katoličke crkve, papa je u svojstvu biskupa grada Rima ujedno nadbiskup i metropolit rimske crkvene pokrajine i primas Italije. Po katoličkom naučavanju on je Kristov namjesnik na Zemlji, jedino on može sazivati ekumenske crkvene koncile i ima vrhovnu učiteljsku vlast i ovlaštenje u Crkvi“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.).

5. Kardinal

„U katoličkoj crkvenoj hijerarhiji, najviša crkvena služba poslije pape. Kardinale imenuje papa, objavljujući imena u konzistoriju. Kurijalni kardinali stoluju u Rimu i djeluju u različitim konzistorijima, a rezidencijalni kardinali upravljaju svojim biskupijama. Nose kleričku odjeću posebne purpurne boje s karakterističnim šeširom; imaju poseban grb i oslovljavaju se s titulom uzoritost (eminencija)“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.).

6. Biskup

„Viši crkveni dostojanstvenik; poglavar određenoga crkvenog područja (biskupije, eparhije). U Katoličkoj, Pravoslavnoj (episkop) i Anglikanskoj Crkvi biskupi se smatraju nasljednicima apostola i namjesnicima Kristovim; kod Protestanata poglavar zemaljske Crkve (u Njemačkoj i Austriji) također se naziva biskup, ali nema ređenja; njegova je vlast zemaljskoga prava. Kod katolika biskupa imenuje papa (pri izboru se vodi računa o prijedlozima mjesnih biskupskih konferencija), kod pravoslavnih patrijarh u zajednici sa svetim sinodom, kod anglikanaca šira zajednica.“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.).

7. Svećenik

„Svećenici se brinu o duhovnim, pastoralnim, moralnim i obrazovnim potrebama pripadnika svoje Crkve. Oni organiziraju i vode obrede, kao što su mise, vjenčanja, sprovodi i slično. Svećenici organiziraju i obrede primanja u svoju religijsku zajednicu. Oni se brinu o svojoj zajednici tješeći i savjetujući one koji trebaju vodstvo u duhovnim i svjetovnim pitanjima, pomažu siromašne i bolesne“ (Arambašić et al., 1999.).

8. Sakramenti

„U kršćanstvu, znaci koje je ustanovio Isus Krist radi posvećenja vjernika. Svaki sakrament sastoji se od dvaju bitnih dijelova, od materije (geste i tvari) i forme (riječi koje se pritom izgovaraju). Katolička crkva (od XI. st.) ima sedam sakramenata (krst,

potvrda, euharistija, sakrament pokore, bolesničko pomazanje, sveti red, ženidba) koji se primaju u različitim razdobljima života. U pravoslavlju, gdje se nazivaju „svetim tajnama“, također se, nakon nekadašnjih kontroverza, ustalilo sedam sakramenata; odgovaraju onima u katolicizmu. Protestantske Crkve sakramentima priznaju krst i euharistiju (večeru Gospodnju); protestantske sljedbe uglavnom nemaju sakramente (kvekeri, unitarijanci)“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.).

9. Propovijed

„U kršćanskome bogoslužju, navještenje i tumačenje vjerskih istina u različitim oblicima: kao homilija, dio je euharistije (mise) ili drugoga sakramentalnoga slavlja; kao misionarska propovijed, ona je prvo navještenje ili poziv na obraćenje; prigodna propovijed je misijska, mladomisnička i sl.“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.).

10. Evanđelje

„U kršćanstvu, Isusovo propovijedanje, navještaj Radosne vijesti o kraljevstvu Božjem; apostolsko naviještanje o Isusu, posebno o njegovoj muci i njegovu uskrsnuću. Isus nije ništa napisao niti je to tražio od svojih učenika. Nekoliko desetljeća poslije napisano je ono jedno evanđelje u četiri različita sastava. Od polovice II. st. ti se spisi nazivaju: »Evanđelje po« Mateju, Marku, Luki i Ivanu“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.).

11. Krunica

„ U Katoličkoj Crkvi, oblik pobožnosti u čast Blaženoj Djevici Mariji; također i naziv za molitveno pomagalo, brojanicu (čislo, očenaši), s pomoću koje se obavlja pobožnost. Sastoji se od razmatranja (meditacije) i molitava o životu Isusa Krista i njegove majke Marije; razmišljanja se nazivaju otajstvima i dijele se u tri niza: radosna (Isusovo rođenje i mladost), žalosna (muka) i slavna (uskrsnuće i uzašašće). Papa Ivan Pavao II. uveo je otajstvo svjetla. Svaka krunica sadrži 5 desetina, a svaka desetina obuhvaća jedan Očenaš, deset Zdravomarija, jedan Slava Ocu. Za uvod se moli Vjerovanje,

Očenaš i tri Zdravomarije. Molitva je nastala u srednjovjekovnim samostanima; legenda ju pripisuje sv. Dominiku; molitveno pomagalo, brojanica, vjerojatno je došlo s Bliskog istoka za križarskih ratova“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.).

12. Celibat

„Beženstvo, bezbračnost zrele osobe. U posebnom smislu govori se o celibatu katoličkih klerika (đakona, svećenika, biskupa), redovnika i redovnica. Obveza kršćanskih redovnika i redovnica da se ne žene (zavjet čistoće); za biskupe, svećenike i đakone uobičajen u nekim krajevima od ranoga kršćanstva“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.).

3.2 Teorijski pristupi

Kao što je već rečeno, religija je vrlo raširen i teško shvatljiv društveni fenomen. Mnogi su sociolozi pokušali shvatiti religiju iz svoje perspektive. No ipak, svoj najveći doprinos u shvaćanju religije dali su klasični teoretičari sociologije, a oni su: Emil Durkheim, Max Weber i Karl Marx. Zanimljivo jest to da oni nisu bili religiozni, i mislili su kako će značaj religije s vremenom opadati (Seminarski radovi, 2011.). U nastavku će se ukratko objasniti svaki od navedenih teoretičara i njihovo shvaćanje religije.

3.2.1 Emil Durkheim

Emil Durkheim je gotovo cijelu svoju karijeru posvetio proučavanju religije, a najviše ga je zanimala religija koja je nastajala u malim sredinama u kojima je živjelo tradicionalno društvo. Durkheimova knjiga „Elementarni oblici religijskog života“ objavljena je 1912. godine, i smatra se jednom od najutjecajnijih djela koja se bave proučavanjem religije. On se u svom djelu najviše bazira na proučavanje totemizma, animizma i naturizma, jer smatra da ovi oblici predstavljaju najranije početke religije (Seminarski radovi, 2011.). Animizam je, prema Durkheimu, vrsta religije koja obuhvaća vjerovanje u duhove ili demone, koji žive među ljudima, ali također imaju nadnaravna svojstva koja čovjek ne može imati. Naturizam je, prema Durkheimu religija u kojoj čovjek vjeruje u prirodne sile (zvijezde, nebo, rijeke) i predmete u prirodi

(biljke, životinje) te svoje molitve upućuje njima. Durkheim smatra da je totemizam nastao prije animizma i naturizma, odnosno smatra da su naturizam i animizam proizašli iz totemizma. Totemizam se počeo razvijati još kod australskih plemena koje je Durkheim dugo vremena proučavao. Plemena dobivaju naziv po totemu, te na taj način totem povezuje članove plemena. Totem klana najčešće predstavljaju biljke i životinje, ali mogu biti i prirodne sile (vjetrovi, zvijezde, more i sl.). Ukoliko se totem promatra u religijskom smislu, onda on predstavlja određenu stvar koja je sveta te se ona koristi u obredima. Ukoliko je totem životinja, klan može donijeti pravilo da se ta životinja ne smije ubijati ni jesti (Šundalić. 2011). Za Durkheima religija ne predstavlja samo puko vjerovanje, nego također obuhvaća razne ceremonije i rituale u kojima vjernici sudjeluju. On smatra da vjerski obredi pomažu ljudima da se odvoje od briga koje ih svakodnevno muče. Rituali i ceremonije služe kako bi se članovi određene vjerske zajednice mogli povezati, te se također koriste u raznim oblicima života poput vjenčanja, rođenja i smrti. Durkheim smatra da u svakom društvu mora postojati religija i da se svaki čovjek mora pridržavati određenih rituala. Također smatra da čovjek ne može sam birati hoće li biti religiozan ili ne, nego da mu je religija nametnuta te on religiju naziva „kolektivnom predstavom“. Durkheim religiju nije nikada ozbiljno shvatio, te upravo iz tog razloga nikada nije mogao shvatiti kakvu funkciju ona ima u društvu (Seminarski radovi, 2011.).

3.2.2 Max Weber

Max Weber je proučavao religiju na velikom dijelu populacije, za razliku od Durkheima koji se usredotočio na manji broj ljudi. Najviše su ga zanimale velike svjetske religije kao što su hinduizam, budizam, taoizam, židovstvo, kršćanstvo i islam, te je njima posvetio najveću pažnju. Najviše je proučavao povezanost religije sa društvenom pojavom, i to je ono što ga razlikuje od Durkheimovog proučavanja religije. Religiozni pokreti su, prema Weberovom mišljenju, u povijesti izazvali velike promjene u društvu. Njegov je cilj bio da pokuša objasniti na koji način religije utječu na ekonomski i društveni život ljudi. Posebno ga je zanimalo kako protestantizam utječe na razvoj zapadnih zemalja. Proučavao je i istočne religije, te je smatrao da je u Kini i Indiji došlo do velikog razvoja trgovine, manufakture i urbanizacije, ali da se nisu stvorile velike promjene kao što su bile u zapadnim zemljama. Weber za hinduizam kaže da je to

„religija van ovoga svijeta“ upravo iz toga razloga jer smatra da prakticiranjem ove religije, ljudi pokušavaju pobjeći od mukotrpnog rada, odnosno pobjeći od bilo kakvih životnih problema. On smatra da se hinduizam ne bavi proučavanjem onog materijalnog, nego da je više usmjeren prema duhovnome, odnosno raznim životnim pitanjima na koja čovjek treba biti usmjeren. Kina je, prema Weberu, vrlo moćna i razvijena zemlja, ali smatra da ju religija uvelike sprječava u njezinom gospodarskom razvoju. Za kršćanstvo Weber kaže da je to „religija spasenja“, iz razloga što smatra da ljudi mogu biti spašeni samo ako žive u skladu s moralnim načelima (Seminarski radovi, 2011.).

3.2.3 Karl Marx

Karl Marx religiju doživljava kao bijeg od svakodnevnice. On smatra da su ljudi ti koji su sami izmislili razne Bogove i dali im ljudske osobine. Te iz tog razloga smatra da se ljudi ne trebaju bojati Bogova, već da im trebaju prestati pridavati ljudske osobine. On smatra da, ako se ljudi budu pridržavali moralnih načela na ovozemaljskom životu, da će u zagrobnom životu imati mir i blagostanje. Prema njegovom mišljenju, religija nije nešto s čime se ljudi rađaju, već je ona nametnuta u društvu. On također smatra da religija mora biti osobna stvar pojedinca i da se Crkva mora odvojiti od države i škole (Seminarski radovi, 2011.).

4. Pojmovno određenje religioznosti i konfesionalnosti

Suvremena istraživanja u današnjem, vrlo modernom svijetu, i dalje pokazuju da su ljudi uvelike religiozni. Način života se kod ljudi s vremenom mijenja, pa se na taj način mijenja i njihova religioznost. Najveće promjene su se dogodile na području znanosti i tehnologije. Ljudi u današnjem svijetu sve više počinju napuštati tradicionalne oblike religije, i okreću se novim i suvremenim oblicima. Svaki čovjek može sam za sebe odrediti u što želi vjerovati. To je u današnjem svijetu najviše prisutno kod mladih ljudi. Iz tog razloga dolazi do porasta religioznosti među mladim ljudima, ali je ta religioznost uglavnom osobne naravi. Mladi ljudi vjeruju da Bog postoji, ali ne onakav o kakvom govore religijski spisi, već si ga oni sami zamišljaju na svoj način. U današnje vrijeme razum se uvelike udaljio od religije, te ljudi zahtijevaju sve veću slobodu u odlučivanju o tome u što će vjerovati. Smatra se da znanost i religija ne smiju biti povezani. Mladi ljudi Boga često doživljavaju kao neprijatelja koji im pokušava oduzeti slobodu. Oni smatraju da svaki čovjek može samostalno odlučivati što želi učiniti sa vlastitim životom. Takvo razmišljanje najčešće dovodi do negativnog ponašanja kod ljudi, kao što su konzumiranje droge, alkohola, ali i do pojave novih religija. Razlog zbog kojih se ljudi počinju tako ponašati je najčešće povezan s nemogućnošću pronalaska smisla života. Dakle, kao što je već rečeno, današnje društvo tolerira religiju, ali smatra da se ona ne treba isticati u javnosti, nego da ona treba biti osobna stvar svakog pojedinca (Duvel, 2017.). U nastavku ovoga poglavlja će se definirati pojmovi religioznosti i konfesionalnosti, te će se navesti neke njihove osnovne karakteristike.

4.1 Religioznost

Pojam religioznost zapravo označava odnos koji čovjek ima prema religiji, odnosno prema Bogu i način na koji on uspostavlja taj odnos. Taj odnos se može izražavati kroz različite obrede i molitve. Smatra se da je svaki čovjek po svojoj prirodi religiozan od samoga rođenja, ali veličina njegove religioznosti ovisi isključivo o njegovom načinu života. Kao što je već rečeno, ljudi su u današnje vrijeme sve više skloni vjerovanju u Boga kojega si sami zamisle, pa kad netko kaže da je religiozan, ne može se točno znati ako se radi o osobnom Bogu, ili o Bogu u kojega većina ljudi vjeruje (Duvel, 2017.). Dok se religija više odnosi na društvo i njegov način življenja, religioznost se

više odnosi na osobni stav pojedinca o religiji. Šundalić (2011.) navodi razliku između religije i religioznosti koju je u svom radu navela Ankica Marinović-Bobinac (1995.), te se ona može prikazati na sljedeći način:

1. Religija
   a. „cjelovit sustav ideja, vjerovanja i vrijednosti“
   b. „religija je vanjska, javna, objektivna, ustanovljenja i racionalna“

2. Religioznost
   a. „subjektivni, individualni stav koji nastaje kao posljedica usvajanja određenih religijskih vjerovanja, a koji ne mora biti povezan sa samo jednom konkretnom religijom“
   b. „religioznost je unutrašnja, privatna, subjektivna i emocionalna“

Ovisno o vrsti religioznosti, postoje i različite vrste vjernika koji prakticiraju vjeru, pa tako Šundalić (2011.) navodi vrste vjernika koje je naveo Laloux (1981.), a to su:

1. Prigodni praktičari – obavljaju samo četiri religiozna obreda, a to su: krštenje, ispovijed i pričest, vjenčanje i pogreb.
2. Uskršnjaci – obavljaju obrede samo jednom godišnje
3. Nedjeljnjaci – odlaze na nedjeljnu misu
4. Bogomoljci – redovito odlaze na misu, obavljaju sve obrede
5. Neredoviti praktikanti – ne odlaze na misu redovito i obavljaju samo određene obrede

Šundalić (2011.) također navodi i pet dimenzija religioznosti koje su u svome radu spomenuli Glock i Stark (1974.), a one su:

1. Vjera – označava vjerovanje u istinitost onoga što piše u svetim spisima
2. Religiozna praksa – označava prakticiranje vjerskih obreda
3. Religiozno iskustvo – iskustvo vjernika s Bogom, odnosno utjecaj Boga u raznim okolnostima u njegovom životu
4. Znanje vjernika – odnosi se na to koliko vjernici znaju o svojoj vjeri (obredima, tradiciji, religijskim spisima)

5. Posljedice – odnose se na posljedice koje vjera, religiozno iskustvo, religiozna praksa i znanje ostavljaju na vjernika.

Religioznost i religija, iako su vrlo slični pojmovi, ipak se po nekim karakteristikama razlikuju. Dakle, kao što je već rečeno, religioznost označava osobni stav pojedinca prema Bogu i svemu što se tiče religije. Svaki pojedinac će na različite načine i u različitim okolnostima pokazivati koliko je religiozan (Šundalić, 2011.). To se najčešće odnosi na njegovo ponašanje, riječi koje izgovori, stavove, ili ono što je zapravo najvažnije a to su djela. Ukoliko se ne čine dobra djela, sve riječi koje se izgovore, zapravo nemaju nikakvoga smisla. Isus je za svoga života činio mnoga dobra djela, te poziva i ostale ljude da čine dobra djela ukoliko žele slijediti njegov put. Odlazak na nedjeljnu misu i primanje svetih sakramenata nema nikakvoga smisla ukoliko se ne čine dobra djela. Ta djela mogu biti i sitnice koje će nekome možda olakšati život. To mogu biti, primjerice: pomaganje starijim osobama s teškim vrećicama od kupovine namirnica, pomoći invalidnoj osobi pridržati ulazna vrata, pomoći slijepim osobama prijeći cestu i mnoga druga djela. Običnim ljudima su to možda sitnice, ali nekome bi to uvelike značilo. Bog ljudima uvijek daje razne prilike u životu kako bi postali bolje osobe, a činiti dobra djela je jedna od njih. Ništa što se u životu dogodi nije slučajno, i samo Bog zna zašto se to događa. Kako će se pojedinac ponašati u određenoj situaciji, to mnogo govori o njemu samom. Stoga je važno činiti dobra djela, jer će se ona kad tad vratiti i tim ljudima koji ih čine (Glas Koncila, 2018.).

4.2 Konfesionalnost

Konfesionalnost označava pripadanje određenoj religijskoj organizaciji, odnosno, religijskoj zajednici. To znači da će onaj tko pripada Rimokatoličkoj Crkvi, konfesionalno biti rimokatolik, ili na primjer, onaj tko pripada Pravoslavnoj Crkvi, konfesionalno će biti pravoslavac i sl. Konfesionalnost se zapravo najlakše može primijetiti u svakodnevnom životu ljudi. Ona se često poistovjećuje sa nacionalnom pripadnosti. Konfesionalnost može s vremenom jačati ili slabiti, a na to će uvelike utjecati razne životne situacije poput rata, bolesti, zdravlja, siromaštva i sl. Naime, kada se govori o konfesionalnosti, to ne mora nužno značiti pripadanje određenoj crkvenoj

organizaciji. Prema tome, postoje četiri tipa religijskih organizacija (Šundalić, 2011.), a to su:

1. Crkva

„Crkva je religijska organizacija ili „religijsko društvo“ kojemu se redovito pristupa rođenjem, pa pripadnost dolazi prije odluke; Crkva je institucionalno ustrojena, što se odražava u hijerarhiji (odnosi nadređenosti i podređenosti), dogmama (vjerskim istinama koje se nikada ne dovode u pitanje), disciplini (poslušnost prema autoritetu), ritualu (propisanoj obrednoj praksi) i zajedničkim simbolima (koji predstavljaju svojevrsnu potvrdu pripadnosti organizaciji); Crkva je prema svojem djelovanju (poslanju) usmjerena prema općem, tj. teži uključenju i obraćenju svih ljudi bez izuzetka (ne ograničava se na nacije, regije, rase i slično)“ (Šundalić, 2011., navedeno u Jukić, 1973., Haralambos i Holborn, 2002.).

2. Denominacija

„Ima zajedničkih određenja s crkvom: velika institucionalizirana grupa, slična joj je baza iz koje se regrutiraju (pridobivaju) članovi (roditelji uključuju svoju djecu u denominaciju kojoj sami pripadaju), sličan odnos prema svijetu i svjetovnim vrijednostima (ne odbacuju svijet i svjetovnost), naglašenost intelektualnoga pred emocionalnim (razum kao put u vjeru), i drugo. No postoje i razlike: crkva nastoji biti sveobuhvatna (teritorijalno i internacionalno) i povezana s državom (vlasti) dok se denominacije ograničavaju na određeni prostor i zajednicu u njemu; crkva ima snažnije izraženu hijerarhijsku strukturu, te naglašenu profesionalnu autonomiju i ustaljeno mjesto vjerskih funkcionera“ (Šundalić, 2011., navedeno u Jukić, 1973., Haralambos i Holborn, 2002.). Primjeri denominacija u kršćanstvu su prezbiterijanci i luterani (Got Questions. Your Questions. Biblical Answers).

3. Sekta

„Sekta je vjerska skupina koja se pokazuje kao vrlo ograničena grupa, kako brojem članova, tako i utjecajem na okruženje; članstvo se regrutira (pridobiva) na temelju dobrovoljnosti odraslih osoba a ne po rođenju; odnosi među članovima su bliski i čvrsti; za članstvo u sekti obično se traži iskustvo osobnog obraćenja kao znak kvalificiranog vjerništva koje prethodi pripadanju; sekte se oštro suprotstavljaju svakom institucionalizmu i kompromisu sa svijetom; sebe promatraju kao izabrane i samim time odvojene od ostalog svijeta. Sekte su danas vrlo brojne i sve se češće nazivaju „malim vjerskim zajednicama“, a kako bi se izbjeglo pejorativno značenje „sekte“ kao skupine odijeljenih, odvojenih pripadnika i slično“ (Šundalić, 2011., navedeno u Jukić, 1973., Haralambos i Holborn, 2002.). Najpoznatiji primjeri sekti su: „Crkva ujedinjenja“, „Božja djeca“, „Vrata raja“ i mnoge druge (Božičević, 2013.).

4. Kult

„Kult je organizacija ne baš blisko povezanih pojedinaca koji odbijaju društvene vrijednosti te slijede pojedinca-vođu ili ideju. Nema trajni karakter, kako po pitanju same skupine, tako i članstva koje je sklono napustiti kult usred razočarenja neostvarenim očekivanjem i slično. Po nekima kultovi spadaju u nove svjetske pokrete koji su uglavnom nadahnuti svjetovnim, pa se tu poslije 80-ih godina prošlog stoljeća stvaraju New age pokreti. New age pokreti svoje sljedbenike okupljaju interesima za spiritualno, izvanzemaljsko, ono iz daleke prošlosti ili iz moguće budućnosti; nude različite vođe meditacije, psihoterapije, magije i slično. Pojava New agea vezuje se često uz vrijednosti i orijentacije postmoderne“ (Šundalić, 2011., navedeno u Jukić, 1973., Haralambos i Holborn, 2002.). Jedan od najpoznatijih sljedbenika New agea je poznati suvremeni pisac Paulo Coelho i to se može prepoznati u čitanju njegovih djela (Tadić, 2019.).

5. Pojmovno određenje sekularizacije i revitalizacije religije

Građanske revolucije koje su se dogodile u 19. st., uvelike su utjecale na položaj Rimokatoličke Crkve u Europi u tom razdoblju. Razvoj sekularizacije, urbanizacije, birokracije i racionalizacije doveo je do transformacije društva iz agrarnog u moderno (Šundalić, 2011., navedeno u Inglehart i Norris,2007.). Urbanizacija predstavlja povećanje broja stanovnika u gradovima zbog napuštanja sela (deruralizacija) i poljoprivrede (deagrarizacija), ali može označavati i teritorijalno širenje gradova (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.). Birokracija se odnosi na državne službenike, privatna poduzeća, javne ustanove, sindikate, političke stranke, Crkve i ostale organizacije. Njihov je zadatak provoditi zakone i ostale pravne propise koje je donijela država (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.). Racionalizacija predstavlja uvođenje raznih mjera za poboljšanje kvalitete organizacije rada, uvođenje strojeva, materijala i ljudskog rada kako bi proizvodi bili što kvalitetniji (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020.). Pojavom tih procesa, religija gubi ulogu koju je imala u predmodernom društvu, a ona se najčešće odnosila na međusobnu povezanost ljudi. U modernom društvu, svaki pojedinac odlučuje sam za sebe hoće li biti religiozan te to postaje stvar njegovog osobnog izbora (Mihaljević, 2007.). U nastavku će se reći nešto više o sekularizaciji, te revitalizaciji, odnosno ponovnom oživljavanju religije.

5.1 Sekularizacija

Sekularizacija označava proces u kojem dolazi do postepenog smanjenja religioznosti, ali i do smanjenja uloge religije u društvu. Ona je uvelike utjecala na razvoj sociologije, jer su mnogi sociolozi (poput Durkheima, Webera i Marxa koji su spomenuti u trećem poglavlju) govorili da će se utjecaj religije na društvo s vremenom smanjiti (Zrinšćak, 2008.). Šundalić (2011.) navodi definiciju Wilsona (1966.) koji kaže da je sekularizacija „proces u kojem religijsko mišljenje, religijska praksa i institucije gube društveno značenje“. Ovom definicijom Wilson želi reći da su religijska mišljenja, religijske prakse i institucije nekada imale vrlo važnu ulogu u društvu, no u modernom svijetu one gube tu ulogu. Razlog zbog kojeg se to događa jest činjenica da je za djelovanje religije potrebna zajednica, a današnje se društvo sve manje zanima za život u zajednici, a više ga zanimaju tehnološki, znanstveni, ekonomski i politički napredak (Nikodem,

2011. navedeno u Wilson, 1966. i 1976. i Dobbelaere, 2006.). Još jedan od razloga zbog kojeg Crkva doživljava krizu svoga identiteta, jest taj što je u današnjem društvu uvelike prisutan konzumerizam. To znači da je današnje društvo uvelike sklono prekomjernoj potrošnji materijalnih stvari u kojima pronalaze ispunjenje svojih potreba, pa im je iz tog razloga religija sve manje potrebna (Šundalić, 2011., navedeno u Medhurst-Moyser, 1988.). No, iako sekularizacija označava smanjenje religioznosti, ona ipak nije u potpunosti nestala. Čak se u posljednjih nekoliko godina bilježi porast religioznosti, što dovodi do pojave novoga razdoblja koji se zove postmodernizam (Šundalić, 2011., navedeno u Huntington, 1998.). Postmodernizam donosi sa sobom revitalizaciju religije, koja će se u nastavku detaljnije objasniti.

5.2 Revitalizacija religije

Revitalizacija religije predstavlja proces koji dovodi do ponovnog oživljavanja religije u društvu, neovisno radi li se o osobnoj potrebi ljudi, ili o njezinom uključivanju u javnosti. Ona se pojavila kao odgovor na sve više izraženu sekularizaciju i hedonizam koji su se počeli nekontrolirano razvijati. Revitalizacija religije dovela je do ponovnog uspostavljanja discipline, solidarnosti i međusobnog pomaganja među ljudima (Šundalić, 2011., navedeno u Huntington, 1998). No ipak, religija nikada i nije u potpunosti nestala, već je ona, vrlo vjerojatno samo na različite načine obavljala svoju ulogu. Dakle, religija je uvijek prisutna među ljudima, ali ljudi su ti koji se mijenjaju. Promjenom čovjekova ponašanja i razmišljanja, mijenja se i njegova religioznost, no to ne znači da je religija nestala. Dakle, kao što je već rečeno, cilj revitalizacije religije jest ponovno „buđenje“ religioznosti, kako među religijskim zajednicama, tako i među pojedincima (Zrinščak, 2008.).

6. Religija u hrvatskom društvu

Prije uspostave demokracije, religija je u Hrvatskoj imala više zadaća. Njezin je glavni cilj bio da se odupre komunizmu i da uspori razvoj komunizma u društvu. Komunizam je bio sustav koji se protivio religiji, odnosno bio je ateistički nastrojen. On se zalagao za ukidanje religijskog obrazovanja u obrazovnim ustanovama, te stvaranje nove „religije“ koja je poticala stvaranje ateizma. To religijskim zajednicama nije odgovaralo, te su iz tog razloga konstantno bile u sukobu sa komunizmom. Religijske su se zajednice strogo opirale promjenama kako u javnom životu, tako i u privatnom, odnosno životu pojedinaca. Pa su se tako suprotstavljale i tome da se legalizira pobačaj ili, na primjer tome da se uvedu blaži zakoni o razvodu braka. Kada se govori o odnosu između Crkve i države, zapravo su ključna dva razdoblja. Prvo je razdoblje trajalo nakon Drugog svjetskog rata pa sve do 60-ih godina prošloga stoljeća. U tom su razdoblju sukobi između države i Crkve bili mnogo veći. No nakon što su tadašnja država Jugoslavija i Vatikan uspostavili diplomatske odnose i nakon što su donesene razne promjene na Drugom vatikanskom koncilu održanom 1962. godine, tenzije između države i Crkve su se postepeno počele smirivati te su one počele čak i surađivati. Takav je odnos trajao do 90-ih godina prošloga stoljeća, odnosno do uspostave demokracije u Republici Hrvatskoj. Nakon što je Hrvatska postala demokratska država, uloga religije počela je jačati, kako u javnom životu, tako i u privatnom. Crkva i politika su se međusobno podupirale jer su imale koristi jedna od druge (Ančić i Puhovski, 2011.). U nastavku će se reći nešto više o religioznosti u hrvatskom društvu te koje su vjeroispovijesti prisutne u Hrvatskoj.

Tablica 1. Stanovništvo prema vjeri, popis 2011.

	Broj *Number*	Struktura, % *Structure, %*	
Republika Hrvatska	4 284 889	100,00	*Republic of Croatia*
Katolici	3 697 143	86,28	*Catholics*
Pravoslavci	190 143	4,44	*Orthodox*
Protestanti	14 653	0,34	*Protestants*
Ostali kršćani	12 961	0,30	*Other Christians*
Muslimani	62 977	1,47	*Muslims*
Židovi	536	0,01	*Jews*
Istočne religije	2 550	0,06	*Oriental religions*
Ostale religije, pokreti i svjetonazori	2 555	0,06	*Other religions, movements and life phylosophies*
Agnostici i skeptici	32 518	0,76	*Agnostics and sceptics*
Nisu vjernici i ateisti	163 375	3,81	*Not religious and atheists*
Ne izjašnjavaju se	93 018	2,17	*Not declared*
Nepoznato	12 460	0,29	*Unknown*

Izvor: Državni zavod za statistiku (2018.) *Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2018.*

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, može se vidjeti da u Hrvatskoj ima najviše katolika i to iznosi 86,28% što dokazuje da je Hrvatska država u kojoj u najvećoj mjeri vlada katolicizam. Potom slijede pravoslavci sa 4,44%. Nakon njih slijede oni koji se smatraju nevjernicima i ateistima te taj postotak iznosi 3,81%. Zatim slijede oni koji se iz određenih razloga nisu htjeli izjasniti o svojoj vjeroispovijesti, te on iznosi 2,17%. Potom slijede muslimani te njihov udio iznosi 1,47%. Nakon njih slijede oni koji nisu sigurni postoji li Bog ili ne, odnosno tzv. agnostici i skeptici te njihov udio iznosi 0,76%. Zatim slijede protestanti sa 0,34%, ostali kršćani sa 0,30%, nepoznati 0,29%, istočne religije te ostale religije, pokreti i svjetonazori sa 0,06%, te židovi sa 0,01% kao religija sa najmanjim brojem vjernika u Republici Hrvatskoj.

6.1 Promjene u religioznosti hrvatskoga društva

Postoji mnogo radova koji se bave proučavanjem religioznosti u Hrvatskoj. Ono što se uzima u obzir prilikom istraživanja jest: trend pada ili porasta religioznosti u određenom razdoblju, međusobna ovisnost dimenzija religioznosti te trend jačanja ili slabljenja religioznosti obzirom na neke sociodemografske varijable. Općenito govoreći, religioznost se u zadnjih tridesetak godina nije bitno promijenila, odnosno zadržala je svoju stabilnost (Nikodem i Zrinščak, 2018. navedeno u Marinović Jerolimov, 2005., Črpić i Zrinščak 2005., 2010.). Kao što je već rečeno, postoje mnogo radova koji analiziraju religioznost u Hrvatskoj, a jedan od njih je i European Values Study (EVS), odnosno Europska studija vrednota. Radi se o međunarodnom istraživačkom projektu koji je do sada proveden u pet razdoblja: 1981., 1991., 1999., 2008. te je zadnje razdoblje trajalo od 1. studenog 2017. godine do 1. veljače 2018. godine. Istraživanje je osmišljeno u obliku ankete u kojoj se ispitanike ispituje o njihovoj religioznosti te o njihovim stavovima o određenim moralnim pitanjima i sl. U Hrvatskoj je u zadnjem razdoblju sudjelovalo 1477 ispitanika, 1999. godine je sudjelovalo 1003 ispitanika, a u 2008. godini je sudjelovalo 1498 ispitanika. U nastavku će se iznijeti određeni rezultati ovoga istraživanja na primjeru Republike Hrvatske, a za usporedbu će se uzeti 1999., 2008. i 2018. godina (Nikodem i Zrinščak, 2018.).

Tablica 2. Osim vjenčanja, pogreba i krštenja koliko često pohađate vjerske obrede u zadnje vrijeme?

%	1999.	2008.	2018.
Nikada	10,4	16,1	19,6
Rijetko	9,7	20,1	20,9
Povremeno	27,0	22,1	24,1
Mjesečno	21,1	16,2	12,3
Tjedno	31,4	24,3	22,6

Izvor: Nikodem, K. i Zrinščak, S. (2018.) *Između distancirane crkvenosti i intenzivne osobne religioznosti: Religijske promjene u hrvatskom društvu od 1999. do 2018. godine.*

Iz navedene tablice se može vidjeti kako se u razdoblju od 1999. do 2018. godine povećao postotak onih ispitanika koji su rekli da nikada ne pohađaju vjerske obrede. Taj postotak je u 1999. godini iznosio 10,4%, u 2008. se povećao na 16,1% te se u 2018. također povećao na 19,6%. Također, povećao se i postotak onih ispitanika koji su rekli da rijetko pohađaju vjerske obrede, te je taj broj u 1999. godini iznosio 9,7%, u 2008. godini je iznosio 20,1% dok je u 2018. godini iznosio 20,9%. S druge strane smanjuje se postotak onih ispitanika koji povremeno pohađaju vjerske obrede, te je on u 1999. godini iznosio 27,0%, u 2008. godini je iznosio 22,1%, a u 2018. godini 24,1%. Isto tako se smanjio i postotak onih koji mjesečno i tjedno pohađaju vjerske obrede. Dakle, može se zaključiti da je u razdoblju od 1999. do 2018. godine religioznost u hrvatskom društvu polako opadala, no to ipak nisu bile drastične oscilacije.

Tablica 3. Povjerenje u Crkvu

%	1999.	2008.	2018.
Veoma veliko	19,3	17,3	10,3
Veliko	43,5	35,1	28,1
Ne baš veliko	29,7	33,4	39,2
Nikakvo	5,1	12,2	20,8
Ne znam, bez odgovora	2,4	1,9	1,6

Izvor: Nikodem, K. i Zrinščak, S. (2018.) *Između distancirane crkvenosti i intenzivne osobne religioznosti: Religijske promjene u hrvatskom društvu od 1999. do 2018. godine.*

Navedena tablica prikazuje imaju li ispitanici povjerenje u Crkvu. Iz tablice je vidljivo kako se u razdoblju od 1999. godine do 2018. godine smanjio postotak onih ispitanika koji tvrde da imaju veoma veliko povjerenje u Crkvu. Taj postotak je u 1999. godini iznosio 19,3%, u 2008. godini je iznosio 17,3%, a u 2018. godini je iznosio 10,3%. Također smanjuje se i postotak onih ispitanika koji tvrde da imaju veliko povjerenje u Crkvu, te je taj postotak u 1999. godini iznosio 43,5%, u 2008. godini je iznosio 35,1%, a u 2018. godini je iznosio 28,1%. A s druge strane povećao se postotak onih koji tvrde da nemaju baš veliko povjerenje u Crkvu i onih koji nemaju nikakvo povjerenje u Crkvu. Dakle, iz ove tablice se može zaključiti kako je kod ispitanika povjerenje u Crkvu opadalo, ali opet, nije dolazilo do drastičnih oscilacija.

Tablica 4. Religijska samoidentifikacija u hrvatskom društvu od 1999. do 2018. godine

%	1999.	2008.	2018.
Uvjereni ateisti	2,9	4,5	5,4
Nereligiozne osobe	10,9	11,8	9,5
Religiozne osobe	79,9	77,8	78,3
Ne zna i bez odgovora	6,3	5,8	6,8

Izvor: Nikodem, K. i Zrinščak, S. (2018.) *Između distancirane crkvenosti i intenzivne osobne religioznosti: Religijske promjene u hrvatskom društvu od 1999. do 2018. godine.*

Iz navedene tablice se može vidjeti da je u razdoblju od 1999. godine do 2018. godine postotak uvjerenih ateista rastao, te je on u 1999. godini iznosio 2,9%, u 2008. godini je iznosio 4,5%, a u 2018 godini je iznosio 5,4%. Također, rastao je i postotak onih koji se smatraju nereligioznim osobama, te je u 1999. godini taj postotak iznosio 10,9%, u 2008. godini je iznosio 11,8%, a u 2018. godini je iznosio 9,5%. Dakle, može se zaključiti da je postotak ateista i nereligioznih osoba u razdoblju od 1999. godine do 2018. godine u blagom porastu, iako se u razdoblju od 2008. do 2018. godine postotak nereligioznih osoba blago smanjio. Religiozne osobe zadržavaju relativno stabilan porast, te je njihov postotak u 1999. godini iznosio 79,9%, u 2008. godini je iznosio 77,8%, a u 2018. je iznosio 78,3%.

Tablica 5. Važnost religije u životu od 1999. do 2018. godine

%	1999.	2008.	2018.
Posve nevažno	4,3	7,7	14,1
Nevažno	16,4	19,7	20,6
Ne zna	2,0	2,4	1,4
Važno	51,9	51,8	42,8
Veoma važno	25,3	18,5	21,1

Izvor: Nikodem, K. i Zrinščak, S. (2018.) *Između distancirane crkvenosti i intenzivne osobne religioznosti: Religijske promjene u hrvatskom društvu od 1999. do 2018. godine.*

Sljedeće anketno pitanje odnosilo se na to koliko je religija važna u životu ispitanika. Iz navedene tablice se može zaključiti kako je porastao postotak onih kojima je religija posve nevažna u životu, te je on u 1999. godini iznosio 4,3%, u 2008. godini je iznosio 7,7% dok je u 2018. godini iznosio 14,1%. Također, porastao je i postotak onih koji kažu da im je religija nevažna u životu, te je taj postotak u 1999. godini iznosio 16,4%, zatim je u 2008. godini iznosio 19,7%, a u 2018. godini je iznosio 20,6%. Postotak onih kojima je religija važna iznosi oko 50%, dok se postotak onih kojima je religija veoma važna smanjio, te je u 1999. godini iznosio 25,3%, zatim u 2008. godini je iznosio 18,5%, a u 2018. godini je blago porastao te je iznosio 21,1%. Dakle, može se zaključiti da, iako u malim postocima, ipak raste broj onih kojima je religija nevažna u životu.

Tablica 6. Smatrate li da vas vjera tješi i ohrabruje ili ne?

%	1999.	2008.	2018.
Ne	16,0	21,1	24,4
Ne zna	9,8	7,0	6,5
Da	74,1	71,9	69,1

Izvor: Nikodem, K. i Zrinščak, S. (2018.) *Između distancirane crkvenosti i intenzivne osobne religioznosti: Religijske promjene u hrvatskom društvu od 1999. do 2018. godine.*

Iz navedene tablice se može zaključiti da se povećao postotak onih koji smatraju da ih vjera ne tješi ili ohrabruje, te je on u 1999. godini iznosio 16,0%, zatim u 2008. godini je iznosio 21,1%, a u 2018. godini je iznosio 24,4%. Postotak onih koji tvrde da ih vjera tješi i ohrabruje se smanjivao te je on u 1999. godini iznosio 74,1%, zatim je u 2008. godini iznosio 71,9%, a u 2018. godini je iznosio 69,1%. Iako se taj broj postepeno smanjivao, i dalje je bio mnogo veći od postotka onih koji smatraju da ih vjera ne tješi i ne ohrabruje.

Tablica 7. Koliko se često molite Bogu izvan vjerskog obreda?

%	1999.	2008.	2018.
Nikada	18,6	15,9	18,4
Povremeno	12,5	18,4	16,3
Mjesečno	7,0	9,0	7,7
Tjedno	22,8	23,0	16,1
Svaki dan	37,3	31,3	40,4

Izvor: Nikodem, K. i Zrinščak, S. (2018.) *Između distancirane crkvenosti i intenzivne osobne religioznosti: Religijske promjene u hrvatskom društvu od 1999. do 2018. godine.*

Iz navedene tablice se može vidjeti da se postotak onih koji kažu da se nikada ne mole Bogu izvan vjerskog obreda postepeno smanjivao te je u 1999. godini iznosio 18,6%, zatim je u 2008. godini iznosio 15,9%, dok je u 2018. godini iznosio 18,4%. Postotak onih koji kažu da se povremeno mole Bogu izvan vjerskog obreda postepeno se povećavao te je u 1999. godini iznosio 12,5%, zatim u 2008. godini je iznosio 18,4%, dok je u 2018. godini iznosio 16,3%. Postotak onih koji kažu da se mjesečno mole Bogu izvan vjerskog obreda je također u blagom porastu, te je on u 1999. godini iznosio 7,0%, zatim je u 2008. godini iznosio 9,0%, te je u 2018. godini iznosio 7,7%. Ipak najveći je postotak onih koji se svaki dan mole Bogu izvan vjerskog obreda, te je on u 1999. godini iznosio 37,3%, zatim se u 2008. godini smanjio na 31,3% te se u 2018. godini opet povećao te je iznosio 40,4%.

6.2 Stavovi hrvatskog društva o pojedinim moralnim pitanjima

Stavovi o ljudskoj seksualnosti dugi su niz godina bili tema o kojoj se nije mnogo govorilo, jer su ljudi bili prilično konzervativni po tom pitanju. To je trajalo sve do druge polovice 20. stoljeća, kada su ljudi počeli biti slobodniji što se tiče obiteljskih, bračnih i spolnih odnosa. Počinju se boriti za svoja prava organiziranjem raznih feminističkih pokreta i pokreta za dopuštanje homoseksualnih brakova. Ono što se tada također počinje intenzivnije događati jest to da dolazi do sve većeg porasta rastave brakova, ponovne ženidbe nakon braka, sve više ljudi žive u izvanbračnim zajednicama, također, sve više ljudi vrlo rano ulazi u seksualne odnose i počinje koristiti kontracepcijska sredstva (Marinović Jerolimov i Ančić, 2013., navedeno u Inglehart, 1997., Halman 1995., Kelley, 2001., Štulhofer, Anterić i Šlosar, 2004.). Mnoge religijske zajednice još uvijek ne prihvaćaju istospolne brakove, no postoje i one koje ih prihvaćaju. Jedna od takvih zajednica su britanski i američki Kvekeri, te su oni danas jedna od najpoznatijih zajednica koje vrše obrede ženidbe homoseksualnih osoba. Oni su se kroz povijest borili za ukidanje ropstva, za prava žena i sl. Dokaz o navedenim činjenicama nalazi se u njihovoj knjizi pod imenom „Towards Quaker View of Sex“ u kojoj oni iznose vrlo pozitivne činjenice o homoseksualnim osobama (Grgurić, 2019.). Danas ljudi žive u vremenu kada se različitosti mnogo više prihvaćaju, nego što su se prihvaćale u prošlosti. Različitosti se, naprosto ne mogu izbjeći i sasvim je prirodno da su ljudi različiti. Naravno da sa njima dolaze i mnoge predrasude, ali na njima se treba raditi kako ne bi došlo do sukoba među ljudima. Na tom području religija ima vrlo važnu ulogu, jer ona je ta koja mora poticati da se predrasude uklone. Najbolji načini za uklanjanje predrasuda su međusobni razgovor, razumijevanje, suosjećanje i slično (Kadić Meškić, 2019.). U nastavku će se iznijeti nekoliko anketnih pitanja koja su postavljena u sklopu istraživanja američke neprofitne organizacije pod imenom „Pew Research Center“, a odnose se na razna moralna pitanja. Istraživanje pod imenom „Religious Belief and National Belonging in Central and Eastern Europe“, odnosno „Religiozna uvjerenja i nacionalna pripadnost u središnjoj i istočnoj Europi“, provedeno je u zemljama središnje i istočne Europe, uključujući i Hrvatsku. Istraživanje je provedeno od lipnja 2015. do srpnja 2016. godine. U istraživanju je sudjelovalo 18 zemalja i 25.000 ispitanika. U Hrvatskoj je sudjelovalo 1616 ispitanika, a istraživanje je izvršila agencija Ipsos (Tolić, 2017.).

Tablica 8. Postotak onih koji smatraju da homoseksualnost ne smije biti prihvaćena u društvu

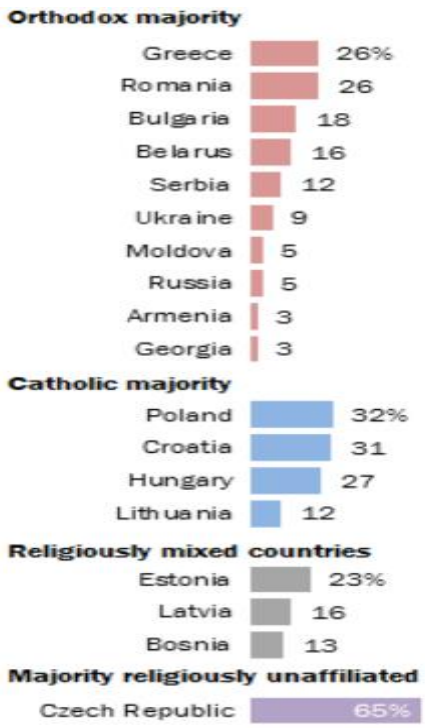
	Total	Ages 18-34	Ages 35+
Greece	44%	24%	51%
Lithuania	69	56	74
Estonia	62	50	67
Belarus	84	75	87
Romania	85	76	88
Serbia	75	66	78
Bosnia	82	76	84
Latvia	70	64	72
Czech Rep.	22	17	24
Moldova	92	88	93
Bulgaria	61	54	63
Croatia	48	43	50
Hungary	54	49	56
Poland	47	42	49
Russia	86	84	88
Georgia	93	91	94
Ukraine	86	84	87
Armenia	97	98	97

Izvor: Pew Research Center (2017.) *Religious Belief and National Belonging in Central Eastern Europe: Social views and morality.*

Zemlje s najvećim postotkom ispitanika koji smatraju da homoseksualnost ne smije biti prihvaćena u društvu su: Armenija sa 97% od čega je 98% ispitanika u dobi od 18 do 34 godine, a 97% ispitanika u dobi od 35 i više godina. Zatim slijedi Gruzija sa 93%, od čega je 91% ispitanika u dobi od 18 do 34 godine, a 94% ispitanika u dobi od 35 i više godina. Nakon nje slijedi Moldavija sa 92% ispitanika koji ne prihvaćaju homoseksualnost, od čega je 88% ispitanika u dobi od 18 do 34 godine, a 93% ispitanika u dobi od 35 i više godina. Potom slijedi Ukrajina sa 86% ispitanika, od čega je 84% ispitanika u dobi od 18 do 34 godine, a 87% ispitanika u dobi od 35 i više godina. Potom slijedi Rusija sa također 86% ispitanika, od čega je 84% ispitanika u dobi od 18 do 34 godine, a 88% ispitanika u dobi od 35 i više godina. Potom slijedi Rumunjska sa 85% stanovnika, od čega je 76% ispitanika u dobi od 18 do 34 godine, a 88% ispitanika u dobi od 35 i više godina. Nakon nje slijede još Bjelorusija sa 84% ispitanika i Bosna i Hercegovina sa 82% ispitanika. U Hrvatskoj je 48% ispitanika, od čega je 43% ispitanika u dobi od 18 do 34 godine, a 50% ispitanika u dobi od 35 i više

godina. Može se zaključiti da u Hrvatskoj polovica ispitanika podržava homoseksualne osobe u društvu, dok ih druga polovica ne podržava, te se iz navedenog pokazatelja može uočiti kako je hrvatsko društvo relativno podijeljeno oko toga, ali da ipak prihvaća različitosti. Zemlja s najmanjim postotkom ispitanika koji smatraju da homoseksualnost ne smije biti prihvaćena i društvu je Češka Republika sa 22%, od čega je 17% ispitanika u dobi od 18 do 34 godine, a 24% ispitanika u dobi od 35 i više godina.

Grafikon 1. Postotak onih koji se slažu s time da se homoseksualcima i lezbijkama treba dopustiti legalno stupanje u brak

Izvor: Pew Research Center (2017.) *Religious Belief and National Belonging in Central Eastern Europe: Social views and morality.*

Zemlje u kojima je većina pravoslavnih vjernika, a koje imaju najmanji postotak onih ispitanika koji smatraju da homoseksualcima i lezbijkama treba dopustiti legalno stupanje u brak su: Armenija i Gruzija sa 3%, potom Rusija i Moldavija sa 5%. One u kojima je najveći postotak ispitanika koji smatraju da homoseksualcima i lezbijkama treba dopustiti legalno stupanje u brak su Grčka i Rumunjska sa 26%. Zemlja u kojoj

je većina katolika, a koja ima najmanji postotak ispitanika koji se slažu s navedenom tvrdnjom je Litva, a taj postotak iznosi 12%, a najveći postotak ispitanika koji se slažu s navedenom tvrdnjom ima Poljska te taj postotak iznosi 32%. Hrvatska ima 31% ispitanika koji se slažu s navedenom tvrdnjom. Što se tiče religiozno raznolikih zemalja, najmanji postotak ima Bosna i Hercegovina te on iznosi 13%, a najveći postotak ima Estonija, te on iznosi 23%. Češka Republika ima najveći postotak ispitanika koji smatraju da homoseksualcima i lezbijkama treba dopustiti legalno stupanje u brak, te taj postotak iznosi 65%. Prema navedenim podacima može se zaključiti da sve zemlje osim Češke imaju vrlo malu toleranciju prema homoseksualnim brakovima, odnosno većina ih se ne slaže s tim da im treba dopustiti legalno stupanje u brak.

Tablica 9. Postotak onih koji smatraju da su: uzimanje droge, prostitucija, homoseksualno ponašanje, pobačaj, ispijanje alkohola, spolni odnos prije braka, razvod i korištenje kontracepcijskih sredstava moralno nedopustivi

	Using drugs	Prostitution	Homosexual behavior	Having an abortion	Drinking alcohol	Premarital sex	Divorce	Using contraceptives
Armenia	96%	96%	98%	69%	56%	79%	56%	42%
Belarus	87	80	85	38	34	26	16	15
Bosnia	85	86	81	53	56	50	20	24
Bulgaria	76	76	58	19	29	20	20	15
Croatia	72	76	49	42	41	17	19	20
Czech Rep.	81	67	21	18	26	8	12	6
Estonia	85	74	64	23	35	13	10	5
Georgia	88	91	90	65	36	76	31	36
Greece	72	78	51	53	25	11	14	16
Hungary	86	81	53	26	29	12	16	8
Latvia	78	73	68	28	31	12	13	7
Lithuania	94	88	72	33	51	17	13	9
Moldova	93	91	91	66	62	47	41	35
Poland	65	72	48	53	29	23	25	19
Romania	82	87	82	60	37	41	29	24
Russia	88	84	85	45	43	36	16	13
Serbia	74	80	69	38	44	24	18	14
Ukraine	91	83	83	48	43	38	26	13

Izvor: Pew Research Center (2017.) *Religious Belief and National Belonging in Central Eastern Europe: Social views and morality.*

Zemlje s najvećim postotkom ispitanika koji smatraju da je moralno nedopustivo:

1. Uzimanje droge: Armenija 96%, Litva 94%, Moldavija 93%, Ukrajina 91%, 2. Prostitucija: Armenija 96%, Gruzija 91%, Moldavija 91%, 3. Homoseksualno

ponašanje: Armenija 98%, Gruzija 90%, 4. Pobačaj: Armenija 69%, Moldavija 66%, Gruzija 65%, Rumunjska 60%, 5. Ispijanje alkohola: Moldavija 62%, Armenija 56%, Bosna i Hercegovina 56%, 6. Imati spolne odnose prije braka: Armenija 79%, Gruzija 76%, 7. Razvesti se: Armenija 56%, Moldavija 41%, 8. Koristiti kontracepcijska sredstva: Armenija 42%, Moldavija 35%.

Zemlje s najmanjim postotkom ispitanika koji smatraju da je moralno nedopustivo:

1. Uzimanje droge: Hrvatska 72%, Grčka 72%, Poljska 65%, 2. Prostitucija: Hrvatska 76%, Bugarska 76%, Poljska 72%, 3. Homoseksualno ponašanje: Hrvatska 49%, Češka 21%, 4. Pobačaj: Hrvatska 42%, Češka 18%, 5. Ispijanje alkohola: Hrvatska 41%, Grčka 25%, 6. Imati spolne odnose prije braka: Hrvatska 17%, Češka 8%, 7. Razvesti se: Hrvatska 19%, Estonija 10%, 8. Koristiti kontracepcijska sredstva: Hrvatska 20%, Estonija 5%.

Što se tiče moralnih pitanja, ukoliko usporedimo Hrvatsku sa ostalim zemljama srednje i istočne Europe, može se zaključiti da veliki postotak hrvatskog društva smatra da su uzimanje droge i prostitucija moralno neprihvatljivi, dok su im ostale stavke moralno prihvatljivije.

7. Povezanost religije i politike

Povezanost religije i politike, odnosno njihov međusobni odnos, vrlo je složen i ima veliki utjecaj na oblikovanje društva. Poseban su utjecaj religija i politika imale na oblikovanje društva tranzicijskih zemalja, primjerice Jugoslavije, u doba rata, raznih zločina i razaranja. Isticanje određenih društvenih pojava koje dovode do demokracije, i njihovo forsiranje da se upliću u temeljne društvene vrijednosti, je nešto što se suprotstavlja sa religijom. Isto tako, uplitanje vjerskih vođa i vjerskih zajednica u politiku postaje sve više zastupljeno u društvu. Samim time dolazi do stvaranja velikih razlika među ljudima i do još veće međusobne netrpeljivosti (Šoštarić, 2018.). U nastavku će se reći nešto više o tome zašto je povezanost religije i politike štetna za društvo, te kakav je odnos religije i politike u hrvatskom društvu.

7.1 Korist za vjerske vođe i političare, a šteta za narod

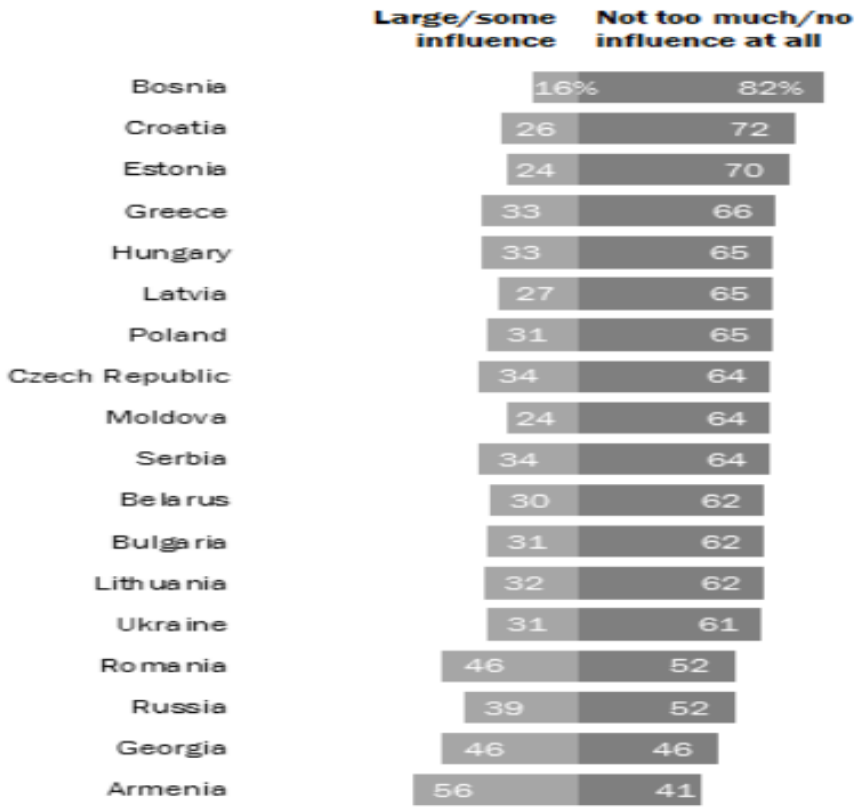
Politika se sve više počinje uplitati u razna gledišta koja se tiču društvenoga života, a jedan od takvih primjera je prihvaćanje Istanbulske konvencije u Hrvatskoj. Također, i vjerski vođe se na razne načine pokušavaju uplitati u politiku i nametati svoja mišljenja oko pojedinih političkih pitanja, kako bi poboljšali svoju poziciju u društvu. Na taj se način vjerski vođe i političari međusobno udružuju jer i jedni i drugi imaju koristi od toga. Političarima to ide u korist, jer je njima cilj što više doprijeti do naroda, a znaju da narod više vjeruje vjerskim vođama nego političarima, te se iz tog razloga udružuju sa njima. Takav odnos je uvelike štetan za narod jer dolazi do velike netrpeljivosti među stanovništvom, te ono postaje sve manje tolerantno prema različitostima (Šoštarić, 2018.).

7.2 Povezanost religije i politike u Hrvatskoj

Nakon što je Republika Hrvatska proglasila svoju samostalnost 1991. godine, hrvatsko je stanovništvo sve više počelo izjašnjavati svoju vjersku pripadnost, pa se tako većina njih izjasnilo da su rimokatolici. To je sasvim normalna pojava s obzirom na to da u doba komunizma nisu smjeli izjašnjavati svoju vjersku pripadnost jer je komunizam bio u sukobu sa Crkvom. Obzirom da je u to vrijeme došlo do porasta religioznosti, vjerska se pripadnost počela poistovjećivati sa nacionalnom pripadnošću. Crkva i politika su se međusobno podupirale. Vjerski vođe nisu krili da imaju potporu u Hrvatskoj demokratskoj zajednici, a isto tako, tadašnji predsjednik Franjo Tuđman javno je govorio o povezanosti Crkve i HDZ-a. Obje strane su se složile sa stavom da je biti Hrvat isto što i biti katolik, pa su prema tome Crkva i država također jednake. To je bio jedan od razloga njihove međusobne potpore. Time je Crkva znatno povećala svoju moć koju je izgubila u doba komunizma (Komesarović 2018, navedeno u Goldstein 2010.). Franjo Tuđman je također imao koristi od Crkve i htio je pomoću nje postići svoje političke ciljeve. Njemu je bio najveći cilj da se približi narodu, ali s obzirom da je znao da stanovništvo više vjeruje Crkvi nego politici, on se odlučio iz tog razloga povezati s njom (Komesarović 2018., navedeno u Radić, 2005.). Crkva je, nakon stečene nove pozicije u društvu, i dalje bila tradicionalno usmjerena prema određenim tradicijskim i moralnim vrijednostima, ali se sve više počela uključivati u medije, zalažući se za svoje stavove, ali i stavove politike. Time je došlo do porasta religioznosti među stanovništvom. Ljudi su u velikom broju dolazili na vjerske obrede, počela su masovna okupljanja stanovništva na raznim hodočašćima i obljetnicama (Šundalić, 2011. navedeno u Jukić, 1999.). Kao što je već rečeno, Crkva je nakon komunizma povećala svoju moć pojavljujući se u javnosti kroz razne TV emisije, političke proslave i sl. No, takav slučaj nije bio samo u Hrvatskoj, nego i u ostalim tranzicijskim zemljama (Šundalić, 2011. navedeno u Borowik, 1999.). Ipak, Crkva je u Hrvatskoj imala najvažniju ulogu u doba Domovinskog rata kada je pomagala izbjeglicama, prognanicima i ostalim vjernicima ratom ugroženih područja, organiziranjem karitativne pomoći, održavanjem misa i slično (Šundalić, 2011. navedeno u Rebić, 1993.). U tom se razdoblju u Slavoniji povećala religioznost jer su ljudi bili očajni, pa su stoga utjehu tražili u molitvama. Stoga je Crkva odlučila održavati razne mise i obrede koji su bili mnogo češći nego prije rata (Šundalić, 2011. navedeno

u Šundalić, 1999.). Angažiranost Crkve u Vukovaru u doba Domovinskog rata može se primijetiti na različite načine. Primjerice, župa u Šarengradu počela je prihvaćati prognanike i izbjeglice u prostorije svoje župe, obnavljaju se kulturni spomenici, franjevački samostan i crkva Sv. Filipa i Jakova, „Pastoralni centar Svetog Bone“, Gradski muzej Vukovara, Gradska knjižnica i škole. Veliku je ulogu imao i Caritas koji je pomagao izbjeglicama i prognanicima u pružanju osnovnih uvjeta za život, bez obzira na to jesu li oni bili bogati ili siromašni i bez obzira na nacionalnu i vjersku pripadnost. Također, Caritas je pomagao i u razvoju poduzetništva i gospodarstva na području Vukovara. Po cijelom gradu može se vidjeti prisutnost raznih religijskih simbola poput: velikog Križa na groblju gdje su zakopani branitelji, Križ na Dunavu, krunica na križu na Ovčari i mnogi drugi. Vukovar tako postaje vjersko središte i okupljalište raznih hodočasnika, civila i političara (Mihaljević, 2007.). Krajem 2000. godine, kardinal Josip Bozanić je u Glasu koncila napisao pismo pod nazivom „Da život imaju“. U tom je pismu on izrekao svoje stavove oko raznih moralnih pitanja. Između ostalog, rekao je da je zadaća Crkve i države da se bore protiv pobačaja, samoubojstava i ovisnosti, a sve u cilju obnove i smanjenja prosječne starosti stanovništva (Šundalić, 2011. navedeno u Glasu koncila, 2000.). U nastavku će se iznijeti rezultati istraživanja o tome što hrvatsko društvo misli o uključivanju Crkve u politiku i na kakvom je ona položaju u odnosu na ostale zemlje srednje i istočne Europe. Istraživanje je provela već spomenuta američka neprofitna organizacija „Pew Research Center“, a istraživanje se zove „Religious Belief and National Belonging in Central and Eastern Europe“, odnosno „Religiozna uvjerenja i nacionalna pripadnost u središnjoj i istočnoj Europi“. To istraživanje je provedeno u zemljama središnje i istočne Europe, uključujući i Hrvatsku u razdoblju od lipnja 2015. do srpnja 2016. godine. U istraživanju je sudjelovalo 18 zemalja i 25.000 ispitanika. U Hrvatskoj je sudjelovalo 1616 ispitanika, a istraživanje je za Hrvatsku izvršila agencija Ipsos (Tolić, 2017.).

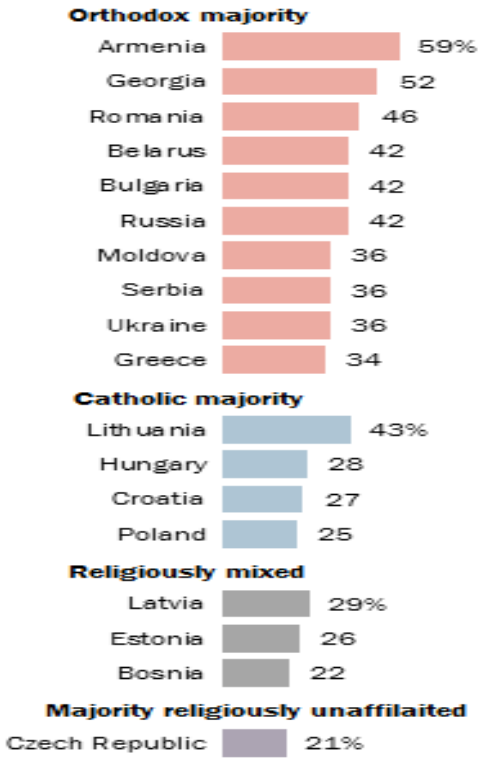
Grafikon 2. Postotak onih koji smatraju da bi religijski vođe trebali imati veliki, odnosno, nikakav utjecaj na politička pitanja

Izvor: Pew Research Center (2017.) *Religious Belief and National Belonging in Central Eastern Europe: Views on religion and politics.*

Zemlje s najvećim postotkom onih ispitanika koji smatraju da bi religijski vođe trebali imati veliki utjecaj na politička pitanja, su ujedno i zemlje s najmanjim postotkom onih koji smatraju da religijski vođe ne bi trebali imali veliki utjecaj na politička pitanja. A to su: Armenija, Gruzija i Rumunjska. S druge strane, zemlje s najmanjim postotkom onih ispitanika koji smatraju da bi religijski vođe trebali imati veliki utjecaj na politička pitanja, su ujedno i zemlje s najvećim postotkom onih koji smatraju da religijski vođe ne bi trebali imali veliki utjecaj na politička pitanja. A to su: Bosna i Hercegovina, Hrvatska i Estonija. Prema navedenim podacima može se zaključiti da većina hrvatskoga društva smatra da se Crkva ne bi trebala miješati u politiku.

Grafikon 3. Postotak onih koji smatraju da bi Vlade trebale podržavati širenje religijskih vrijednosti i vjerovanja u svojoj zemlji

Izvor: Pew Research Center (2017.) *Religious Belief and National Belonging in Central Eastern Europe: Views on religion and politics.*

U zemljama u kojima je većina pravoslavnih vjernika, najveći postotak onih koji smatraju da bi Vlade trebale podržati širenje religijskih vrijednosti i vjerovanja imaju Armenija te on iznosi 59% i Gruzija te on iznosi 52%, a najmanji postotak ima Grčka te on iznosi 34%. Nadalje, u zemljama u kojima je većina katoličkih vjernika, najveći postotak onih koji smatraju da bi Vlade trebale podržati širenje religijskih vrijednosti i vjerovanja ima Litva te on iznosi 43%, a najmanji postotak ima Poljska te on iznosi 25%. Hrvatska ima postotak od 27%, te se po tome može zaključiti da hrvatsko društvo smatra da Vlada ne bi trebala podržavati širenje religijskih vrijednosti i vjerovanja. U zemljama s raznolikom religijom, najveći postotak onih koji smatraju da bi Vlade trebale podržati širenje religijskih vrijednosti i vjerovanja ima Latvija te on iznosi 29%, a najmanji postotak ima Bosna i Hercegovina te on iznosi 22%. Zemljama sa religijski neovisnim stanovništvom pripada samo Češka, te postotak onih koji smatraju da bi Vlade trebale podržati širenje religijskih vrijednosti i vjerovanja u toj zemlji iznosi 21%.

8. Nereligioznost

U prethodnim se poglavljima uglavnom govorilo o religioznosti, a u ovom će se poglavlju reći nekoliko zanimljivih činjenica o nereligioznosti. Postoji vrlo malo istraživanja koja se bave ovom temom. Tek se u posljednjih nekoliko godina ova tema počela istraživati, i to najviše u SAD-u. Mnogobrojni su razlozi zašto se ova tema nije ranije istraživala, a jedan od tih razloga je zato što su religija i nereligija, pojave u društvu koje su vrlo često promjenjive (Ančić i Puhovski, 2011. navedeno u Bainbridge, 2005., Edgell et al. 2006., Hout i Fischer, 2002., Hunsberger i Altermeyer, 2006., Jagodinski i Greely 2008., Kosmin i Keysar, 2006. i Sherkat, 2008.). Nereligija zapravo predstavlja „kolektivni sustav vjerovanja, osjećaja i djelovanja koji odražavaju odsustvo dimenzija religioznosti“, a nereligioznost se može opisati kao „individualni odraz tog odsustva“ (Ančić i Puhovski, 2011., navedeno u Marinović Jerolimov, 1991.). Nereligioznost se može pratiti i kroz jačinu nereligioznosti. Pa prema tome, osoba može biti u potpunosti nereligiozna, a može biti i indiferentna prema religiji. Isto tako, postoji i više tipova nereligioznih osoba, primjerice, netko može biti nereligiozan ali da se ne protivi religiji, zatim netko može biti nereligiozan ali da je u potpunosti protiv religije ili može biti nereligiozan i nezainteresiran za religiju (Ančić i Puhovski, 2011.).

8.1 Pojmovno određenje ateizma i agnosticizma

U današnjem svijetu, može se reći da je za neke ljude religija postala staromodna i da se sve više njih izjašnjava ateistima i agnosticima (Glas koncila, 2018.). „Ateist je osoba koja ne vjeruje u Boga i smatra da je koncept Boga općenito besmislen i nema nikakvog značenja“ (Ančić i Puhovski, 2011., navedeno u Baggini, 2003.). „Agnostik je osoba koja tvrdi da na posljednja pitanja (i na pitanja o postojanju Boga) ne možemo dati konačne odgovore jer ih ne možemo razumom ni umom dokučiti“ (Ančić i Puhovski, 2011., navedeno u Eller, 2005.). Nereligiozne osobe ne moraju nužno biti i ateističke, isto tako ateističke osobe ne moraju nužno biti i nereligiozne. Religijska pripadnost se u mnogim slučajevima poistovjećuje sa nacionalnom pripadnošću. Iz tog razloga se neke osobe mogu smatrati religioznima, ali ipak ne vjerovati da postoji Bog. Isto tako, neke osobe ne prihvaćaju dimenzije religioznosti, ali ipak vjeruju u Boga (Ančić i Puhovski, 2011.). Ali, ono što se zapravo treba pitati jest, otkud uopće dolazi

ateizam, tj. koji je razlog njegova nastanka? Ateizam je najčešće posljedica nastanka određene životne traume ili kada se ljudi mole, a molitva ne bude uslišana. Iz tog razloga mnogi ljudi danas pokušavaju na različite načine dokazati da Bog ne postoji. Ali onda se postavlja pitanje čemu ta potreba za dokazivanjem da Bog ne postoji, ako su ljudi sigurni da ne postoji? Razlog tomu je upravo nesigurnost koja je posljedica nedovoljno pronađenih dokaza. Dakle, može se reći da ni ateisti nisu u potpunosti nereligiozni, i da ipak postoji i najmanja mogućnost da i oni zapravo vjeruju u Boga (Glas koncila, 2018.).

8.2 Nereligioznost u Hrvatskoj

Kao što je već ranije spomenuto, poznato je da u komunizmu religija i Crkva nisu imale nikakvo društveno značenje, odnosno postojale su samo za pojedince. U doba komunizma zagovarao se ateizam, pa je takav stav utjecao i na društvo. Međutim, važno je naglasiti da su se i u to doba nereligiozne osobe i one osobe koje su se u potpunosti protivile vjeri, izjašnjavale religioznima na temelju svoje konfesionalne pripadnosti ili nekih drugih oblika religije. Osamostaljenjem Republike Hrvatske, došlo je do promjene u položaju religije i Crkve, te su se one sve više počele uključivati u javni život, pa tako i u obrazovni sustav. Pa je tako 1991. godine uveden vjeronauk u sve škole i zadržao se sve do današnjih dana. U nastavku će se iznijeti neki od stavova nereligioznih osoba prema vjeri i vjeronauku. Ti stavovi su prikupljeni provedbom jednog istraživačkog projekta, kojega je 2011. godine proveo Forum za slobodu odgoja zajedno sa udrugom za zaštitu prava ireligioznih osoba pod imenom „Protagora“, a financijsku potporu pružila im je Zaklada Rosa Luxemburg. Najvažniji cilj ovoga projekta je bio analizirati stavove nereligioznih osoba o vjeronauku u školama, ali i o vjeri općenito. Drugi razlog za provedbu ovoga projekta je bio da se potakne rasprava o nereligioznim osobama i njihovim pravima u društvu. Treći razlog za provedbu ovoga projekta je bio taj što u Hrvatskoj postoji jako malo istraživačkih radova koji govore o toj temi. Projekt je zamišljen u obliku intervjuiranja nereligioznih osoba čija djeca odlaze u školu, a koji žive u Rijeci, Zagrebu ili Splitu ili u obližnjim mjestima tih gradova. U istraživanju je sudjelovalo 50 ispitanika čija je prosječna dob 40,3 godine. 61% ispitanika ima završenu višu stručnu spremu. Također je 61% žena sudjelovalo u tim

intervjuima. Provedeno je 18 intervjua i tri fokus grupe (Ančić i Puhovski, 2011.). U nastavku će se iznijeti neki od dobivenih rezultata provedenih u tom istraživanju.

8.2.1 Nereligiozne osobe i njihovi stavovi o religiji/vjeri u Republici Hrvatskoj

Jedno od pitanja koje je bilo postavljeno u intervjuu, bilo je vezano za ulogu religije u hrvatskom društvu. Dakle, ispitanici su bili ispitani da navedu svoje stavove o tome treba li Crkva biti javno uključena u društvene procese ili ne. Neki od njih smatraju da se Crkva, odnosno religija ne smije javno uključivati u društvene procese, dok drugi smatraju upravo suprotno, i naveli su neke pozitivne primjere. Iako je pitanje bilo vezano za religiju općenito, ispitanici su se ipak najviše usredotočili na ulogu Rimokatoličke Crkve u Hrvatskoj. Većina ispitanika ima stav da je javna uloga Crkve štetna za hrvatsko društvo i da zapravo povjerenje društva u Crkvu polako opada. Stavovi ispitanika mogu se spojiti u tri dimenzije, a to su: 1. problemi unutar same Crkve (njezin konzervativizam, čvrsta hijerarhija te sve veća briga za materijalno, a sve manja briga za duhovno), 2. sve manja povezanost Crkve sa društvom i vjernicima, kritiziranje povezanosti sa politikom te dovođenje u pitanje izvore iz kojih se ona financira te 3. ne obavljanje njezine temeljne zadaće, prvenstveno se tu misli na brigu o siromašnima i bolesnima, odnosno na njezinu karitativnu funkciju (Ančić i Puhovski, 2011.).

8.2.2 Nereligiozne osobe i njihovi stavovi o vjeronauku u školama

Ispitanici su naveli nekoliko nedostataka koji se odnose na provedbu vjeronauka u školama. Prvi problem jest neadekvatna organizacija vjeronauka u školi, a drugi problem je taj što djeca koja ne pohađaju vjeronauk bivaju diskriminirana od strane učitelja i ostale djece. Neadekvatna organizacija vjeronauka ima nekoliko gledišta. Prvi problem jest da postoji vrlo malo izbornih predmeta koji se mogu pohađati umjesto vjeronauka. Jedan ispitanik tvrdi da se u jednoj školi osim vjeronauka mogao odabrati njemački jezik ili informatika, ali da je ta mogućnost bila isključena za onu djecu koja ne pohađaju vjeronauk. Drugi problem koji se odnosi na nastavu vjeronauka je zapravo i samo vrijeme predavanja, odnosno školski sat. Mnogi roditelji smatraju da bi se vjeronauk trebao održati prvi ili zadnji školski sat, a ne negdje između, jer mnoga djeca

nemaju gdje boraviti za to vrijeme. Neke škole su prihvatile prijedloge roditelja da se nastava održi prvi ili zadnji sat, ali i dalje većina škola to nije prihvatila. Također, jedan dio ispitanika smatra da bi se obrazovanje o religiji trebalo održavati u školama, jer smatraju da je religija dio opće kulture i da bi djeca to trebala znati. Dok drugi dio ispitanika smatra da se vjeronauk ne bi trebao provoditi u školama nego isključivo u vjerskim zajednicama (Ančić i Puhovski, 2011.).

8.2.3 Diskriminacija nereligioznih osoba

U trenutku provođenja navedenog istraživanja, mnoge su nereligiozne osobe izjavile da bivaju često i na razne načine diskriminirane u društvu. Postoje mnogi oblici diskriminacije, a neki od njih su (Ančić i Puhovski, 2011.):

1. Etička diskriminacija – odnosi se na stav da ako netko ne vjeruje u Boga, da ne može biti niti dobar čovjek,
2. Etnička diskriminacija – odnosi se na povezivanje vjerske i nacionalne pripadnosti. Primjerice, ako se nereligiozna osoba izjašnjava kao Hrvat, ali ne vjeruje u Boga, onda odmah biva diskriminirana,
3. Socio-ekonomski status – za nereligiozne osobe se često smatra da imaju bolji socio-ekonomski status, odnosno da su bogatiji od ostatka društva,
4. Politička diskriminacija – često ih se poistovjećuje sa komunizmom, jer je to bila politička ideologija koja je bila protiv religije i Crkve,
5. Zajednička dimenzija predrasuda – kojima se nereligiozne osobe etiketira kao „čudake“ jer ne vjeruju u Boga.

9. Zaključak

Otkad postoje ljudi, postoji i religija. No, kako je s vremenom dolazilo do promjena u društvu, tako se mijenjala i religija. U novije su se doba mnoge znanosti počele baviti religijom upravo iz tog razloga jer su pokušale razumjeti odnos između ljudi i Boga. Mnogi ljudi vjeruju da im religija daje snagu u životu onda kada je teško. No, dakako religija je bila i uzrok raznih sukoba u povijesti, što ju je dovelo u negativan položaj. Kao što je već rečeno, pojavom raznih promjena u društvu, pojavljuju se i različite religije. Danas su neke od najpoznatijih religija: židovstvo, kršćanstvo, islam, hinduizam i budizam. Židovi su tijekom povijesti konstantno bili u lošem položaju u društvu, počevši od toga kada su bili protjerani iz Egipta, pa sve do Drugog svjetskog rata kada su bili zatvarani u logore. Razlog tomu je upravo bilo ne poštivanje različitosti i mržnja prema ljudima koji su drugačiji. Različitosti se svakako trebaju poštivati i trebalo bi biti više međusobne tolerancije među ljudima. Da su ljudi tolerantniji jedni prema drugima, svijet bi bio puno ljepše i ugodnije mjesto za život. Kod muslimana je zanimljivo to da većina njih ne konzumira svinjetinu niti bilo kakve njezine prerađevine, iz razloga što je svinja za njih sveta životinja. Mišljenja sam da ih to uvelike sputava u životu, pogotovo ako žive u zemlji u kojoj su većina kršćani koji nemaju tako rigorozne običaje. Kod hindusa je zanimljivo to da oni vjeruju u reinkarnaciju i karmu. Odnosno, smatraju da ako su ljudi u prošlom životu živjeli pošteno, onda će u sljedećem životu pripadati bogatijem društvenom sloju ili će se sjediniti s Bogom. Ako su u prošlom životu živjeli nepošteno, onda će u sljedećem životu pripadati nižem društvenom sloju ili će se pretvoriti u biljku ili životinju. Djelomično se slažem sa prethodno navedenim činjenicama. Kao netko tko je odgojen u katoličkoj vjeroispovijesti, vjerujem da postoji život nakon smrti i vjerujem u karmu, ali ne vjerujem u to da se ljudi reinkarniraju u biljke ili životinje. U svakom slučaju, zanimljivo je vidjeti da postoje različita uvjerenja. Nadalje, u prošlosti su postojali mnogi teoretičari koji su pokušali shvatiti religiju, a najpoznatiji od njih su Emil Durkheim, Karl Marx i Max Weber. Durkheim smatra da religija ne predstavlja samo obično vjerovanje u nešto nadnaravno, nego smatra da je religija skup različitih rituala, ceremonija i obreda koji međusobno povezuju ljude. Također, Durkheim smatra da je religija urođena u svakom čovjeku i da on ne može birati hoće li biti religiozan ili ne. Ne slažem se sa ovim mišljenjem jer smatram da svaki čovjek može sam za sebe odlučivati želi li vjerovati u Boga ili ne. Max Weber smatra

da hindusi prakticiranjem svoje vjere, odnosno meditacijom, zapravo žele pobjeći od stvarnosti i pravih životnih problema. Slažem se sa tom tvrdnjom, ali ipak smatram da bježanje od problema nije rješenje, te da se sa problemima treba suočiti. Karl Marx smatra da je osobna stvar pojedinca hoće li on biti religiozan ili ne, te isto tako smatra da Crkva treba biti odvojena od države i škole. Slažem se da tim stavom da religija mora biti privatna stvar svakoga pojedinca te isto tako smatram da bi crkva trebala biti odvojena institucija. Smatram da bi se vjeronauk trebao održavati samo u sklopu crkvenih institucija i to isključivo samo za one koji žele pohađati vjeronauk. Biti religiozan ne znači samo odlaziti na misu i primati svete sakramente. Biti religiozan znači mnogo više. Nije dovoljno pohađati samo vjerske obrede, nego treba činiti i dobra djela i pomagati drugima u nevolji. To je zapravo i najvažnije, a sve ostalo je manje važno. U Hrvatskoj se u doba komunizma, Crkva uvelike suprotstavljala politici. Zalagala se i za razna moralna pitanja koja se odnose na pobačaj, rastavu braka i slično. Smatram da zadaća Crkve ne bi trebala biti da nameće svoje vlastito mišljenje o moralnim pitanjima poput pobačaja, rastave braka, korištenja kontracepcijskih sredstava i sl. Smatram da je to osobna stvar svakoga pojedinca i da nitko nema pravo nametati svoje mišljenje, a pogotovo ne Crkva. Nadalje, iz istraživanja koja su navedena u radu, može se donijeti nekoliko zaključaka. Iz ankete u kojoj su hrvatski ispitanici ispitani o tome koliko često pohađaju vjerske obrede, ipak se može zaključiti da ih oni zapravo vrlo često pohađaju, ali da se taj trend s godinama smanjuje. Zatim su ispitani o tome koliko imaju povjerenja u Crkvu, te ih je većina rekla da imaju veliko povjerenje, ali i taj trend s godinama opada. Na pitanje mole li se često izvan vjerskog obreda, većina ih je rekla da se mole svaki dan te je taj trend posljednjih godina u blagom porastu. Ispitanici su bili ispitani i o pojedinim moralnim pitanjima, pa su tako na pitanje treba li homoseksualnost prihvatiti u društvu, zapravo bili podijeljeni. Polovica ih je bila za, a polovica protiv. Na pitanje treba li homoseksualcima i lezbijkama dopustiti legalno stupanje u brak, tek se 30% ispitanika izjasnilo da im treba to dopustiti. Također, većina hrvatskih ispitanika smatra da su korištenje droge i prostitucija moralno nedopustivi, dok su im pobačaj, ispijanje alkohola, seksualni odnos prije braka, rastava i korištenje kontracepcijskih sredstava moralno prihvatljiviji. Također, ispitanici su bili ispitani o tome trebaju li vjerski vođe imati veliki utjecaj na politička pitanja, te ih je većina rekla da ne bi trebali imati veliki utjecaj. Također, vrlo mali broj hrvatskih ispitanika smatra da bi Vlade trebale podržati širenje religijskih

vrijednosti i vjerovanja. Iz navedenih istraživanja može se zaključiti da religioznost u Hrvatskoj polako opada. Razlog tomu je vrlo vjerojatno ubrzani način života, uspostava slobode misli i izražavanja te manjak slobodnog vremena. Nadalje, po pitanju homoseksualnosti i legaliziranja homoseksualnih brakova, hrvatsko društvo je i dalje veoma skeptično i konzervativno. S druge strane, pobačaj i seksualni odnosi prije braka su im potpuno normalni. Iz toga se može zaključiti da se hrvatsko društvo postepeno prilagođava modernom načinu života. No ipak, iako je većina hrvatskog stanovništva religiozno, postoje i oni koji nisu religiozni iako se o toj temi jako malo govori. Većina nereligioznih osoba smatra da se vjeronauk ne bi trebao održavati u školama. Također, nereligiozne su se osobe izjasnile da često bivaju diskriminirane u društvu upravo zbog toga jer su nereligiozne. Smatram da to nije u redu, te da treba poštivati različitosti.

Literatura

Knjige:

1. ŠUNDALIĆ, A. (2011.) *Sociologija.* Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmeyera. Ekonomski fakultet u Osijeku.

Internetske stranice:

1. ARAMBAŠIĆ, L. et al. (1999.) *Vodič kroz zanimanja: Elektroničko izdanje.* Katedra za psihologiju rada i ergonomiju Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Dostupno na: http://mrav.ffzg.hr/zanimanja/book/part2/node1004.htm [Pristupljeno: 01.svibnja 2020.]
2. BOŽIČEVIĆ, V. (2013.) Najozloglašenije svjetske sekte čija su (ne)djela odjeknula svijetom. *Net.hr.* Dostupno na: https://net.hr/danas/svijet/najozloglasenije-svjetske-sekte-cija-su-nedjela-odjeknula-svijetom/ [Pristupljeno: 5. svibnja 2020.]
3. DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU (2018.) *Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2018.* Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2018/sljh2018.pdf [Pristupljeno: 07. svibnja 2020.]
4. DUVEL, K. (2017.) *Religija-religioznost.* Dostupno na: http://put-istina-zivot.com/religija-religioznost/ [Pristupljeno: 24. travnja 2020.]
5. GLAS KONCILA (2018.) *Vjera i nevjera: U što vjeruje onaj koji ne vjeruje? Je li vjernik zaostao?* Dostupno na: https://www.glas-koncila.hr/vjera-i-nevjera-u-sto-vjeruje-onaj-koji-ne-vjeruje-je-li-vjernik-zaostao/ [Pristupljeno: 04. svibnja 2020.]
6. GRGURIĆ, I. (2019.) *Religija i LGBTI+ osobe.* Dostupno na: https://www.h-alter.org/vijesti/religija-i-lgbti-osobe [Pristupljeno: 09. svibnja 2020.]
7. KADIĆ MEŠKIĆ, N. (2019.) *Odnos mladih i Islamske zajednice u Hrvatskoj u fokusu HRT-ove emisije Ekumenizam i religije.* Dostupno na:

https://www.islamska-zajednica.hr/naslovnica/odnos-mladih-i-iz-u-hrvatskoj-u-fokusu-hrt-ove-emisije-ekumenizam-i-religije [Pristupljeno: 09. svibnja 2020.]

8. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Birokracija.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=7845 [Pristupljeno: 5. svibnja 2020.]
9. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Biskup.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=7877 [Pristupljeno: 01. svibnja 2020.]
10. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Celibat.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=11150 [Pristupljeno: 01. svibnja 2020.]
11. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Evanđelje.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=18685 [Pristupljeno: 01. svibnja 2020.]
12. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Hinduizam.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=25577 [Pristupljeno: 26. travnja 2020.]
13. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Islam.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27927 [Pristupljeno: 25. travnja 2020.]
14. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Kardinal.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30467 [01. svibnja 2020.]
15. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Kršćanstvo.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34232 [Pristupljeno 25. travnja 2020.]

16. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Krunica.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34267 [Pristupljeno: 01. svibnja 2020.]
17. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Papa.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=46500 [Pristupljeno: 01. svibnja 2020.]
18. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Propovijed.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50675 [Pristupljeno: 01. svibnja 2020.]
19. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Racionalizacija.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=51371 [Pristupljeno: 5. svibnja 2020.]
20. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Sakrament.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=54124 [Pristupljeno: 01. svibnja 2020.]
21. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Sveto.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=59044 [Pristupljeno: 01. svibnja 2020.]
22. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Urbanizacija.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=63319 [Pristupljeno: 5. svibnja 2020.]
23. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Vjerovanja, pučka.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=64983 [Pristupljeno: 01. svibnja 2020.]

24. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2020.) *Židovi.* Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=67720 [Pristupljeno: 24. travnja 2020,]
25. MAJDANČIĆ-GLADIĆ, S. (2015.) *Vjera i djela: Budizam.* Dostupno na: https://www.vjeraidjela.com/budizam/ [Pristupljeno: 26. travnja 2020.]
26. MAJDANČIĆ-GLADIĆ, S. (2015.) *Vjera i djela: Hinduizam.* Dostupno na: https://www.vjeraidjela.com/hinduizam/ [Pristupljeno: 26. travnja 2020.]
27. MAJDANČIĆ-GLADIĆ, S. (2015.) *Vjera i djela: Židovstvo.* Dostupno na: https://www.vjeraidjela.com/zidovstvo/ [Pristupljeno: 24. travnja 2020.]
28. NIKODEM, K. (2011.) *Religija i Crkva: Pitanja institucionalne religioznosti u suvremenom hrvatskom društvu.* Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/275330283_RELIGIJA_I_CRKVA_Pitanja_institucionalne_religioznosti_u_suvremenom_hrvatskom_drustvu [Pristupljeno: 06. svibnja 2020.]
29. PEW RESEARCH CENTER (2017.) *Religious Belief and National Belonging in Central Eastern Europe: Social views and morality.* Dostupno na: https://www.pewforum.org/2017/05/10/social-views-and-morality/ [Pristupljeno: 09. svibnja 2020.]
30. PEW RESEARCH CENTER (2017.) *Religious Belief and National Belonging in Central Eastern Europe: Views on religion and politics.* Dostupno na: https://www.pewforum.org/2017/05/10/views-on-religion-and-politics/ [Pristupljeno: 11. svibnja 2020.]
31. SEMINARSKI RADOVI (2011.) *Religija i društvo.* Dostupno na: http://seminarski-radovi-free.blogspot.com/2011/06/religija-i-drustvo.html [Pristupljeno: 24. travnja 2020.]
32. ŠOŠTARIĆ, T. (2018.) *Kako religija i politika nagrizaju i sebe, i društvo.* Dostupno na: http://balkans.aljazeera.net/vijesti/kako-religija-i-politika-nagrizaju-i-sebe-i-drustvo [Pristupljeno: 11. svibnja 2020.]
33. TADIĆ, M. (2019.) New age. *Put-istina-život.* Dostupno na: http://put-istina-zivot.com/new-age/ [Pristupljeno: 5. svibnja 2020.]

34. TOLIĆ, T. (2017.) *Veliko istraživanje o religiji i nacionalnom identitetu: Koliko Hrvata vjeruje u Boga, a koliko ih smatra da Crkva ne smije imati utjecaja na politiku.* Dostupno na: https://www.jutarnji.hr/globus/Globus-zivot/veliko istrazivanje-o-religiji-i-nacionalnom-identitetu-koliko-hrvata-vjeruje-u-boga-a-koliko-ih-smatra-da-crkva-ne-smije-imati-utjecaja-na-politiku/6141016/ [Pristupljeno: 09. svibnja 2020.]
35. Zašto postoji tako mnogo kršćanskih denominacija? *Got Questions. Your Questions. Biblical Answers.* Dostupno na: https://www.gotquestions.org/Hrvatski/krscanske-denominacije.html [Pristupljeno: 5. svibnja 2020.]

Članci u online časopisu

1. ANČIĆ, B. i PUHOVSKI, T. (2011.) *Vjera u obrazovanje i obrazovanje u vjeri: Stavovi i iskustva nereligioznih roditelja prema religiji i vjeronauku u javnim školama u Republici Hrvatskoj.* Zagreb: Forum za slobodu odgoja. Dostupno na: http://idiprints.knjiznica.idi.hr/201/1/Vjera%20u%20obrazovanje%20i%20obrazovanje%20u%20vjeri.PDF [Pristupljeno: 07. svibnja 2020.]
2. KOMESAROVIĆ, A. (2018.) *Društvena tranzicija u Hrvatskoj 1990.-2000.* Diplomski rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci. Filozofski fakultet u Rijeci. Odsjek za povijest. Dostupno na: https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri%3A1447/datastream/PDF/view [Pristupljeno 11. svibnja 2020.]
3. MARINOVIĆ JEROLIMOV, D. i ANČIĆ, B. (2013.) *Religioznost i stavovi prema seksualnosti i braku odrasle populacije u Hrvatskoj.* Dostupno na: https://search.proquest.com/openview/e4d5c15aa1eb79e494eea64fae0d4a0a/1?pq-origsite=gscholar&cbl=756366 [Pristupljeno: 09. svibnja 2020.]
4. MIHALJEVIĆ, V. (2007.) *Religija u izgradnji mira, dijaloga i (ne)tolerancije.* Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. Dostupno na: https://www.pilar.hr/wp-content/images/stories/dokumenti/zbornici/vukovar_33/vukovar33_147.pdf [Pristupljeno: 01. svibnja 2020.]

5. NIKODEM, K. i ZRINŠČAK, S. (2018.) *Između distancirane crkvenosti i intenzivne osobne religioznosti: Religijske promjene u hrvatskom društvu od 1999. do 2018. godine.* Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/226813 [Pristupljeno: 07. svibnja 2020.]
6. ZRINŠČAK, S. (2008.) *Što je religija i čemu religija: sociološki pristup.* Zagreb: Sveučilište u Zagrebu. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/25564 [Pristupljeno: 01. svibnja 2020.]

Popis tablica

Tablica 1. Stanovništvo prema vjeri, popis 2011. 25
Tablica 2. Osim vjenčanja, pogreba i krštenja koliko često pohađate vjerske obrede u zadnje vrijeme? 27
Tablica 3. Povjerenje u Crkvu 28
Tablica 4. Religijska samoidentifikacija u hrvatskom društvu od 1999. do 2018. godine 29
Tablica 5. Važnost religije u životu od 1999. do 2018. godine 30
Tablica 6. Smatrate li da vas vjera tješi i ohrabruje ili ne? 31
Tablica 7. Koliko se često molite Bogu izvan vjerskog obreda? 32
Tablica 8. Postotak onih koji smatraju da homoseksualnost ne smije biti prihvaćena u društvu 34
Tablica 9. Postotak onih koji smatraju da su: uzimanje droge, prostitucija, homoseksualno ponašanje, pobačaj, ispijanje alkohola, spolni odnos prije braka, razvod i korištenje kontracepcijskih sredstava moralno nedopustivi 36

Popis grafikona

Grafikon 1. Postotak onih koji se slažu s time da se homoseksualcima i lezbijkama treba dopustiti legalno stupanje u brak 35
Grafikon 2. Postotak onih koji smatraju da bi religijski vođe trebali imati veliki, odnosno, nikakav utjecaj na politička pitanja 41
Grafikon 3. Postotak onih koji smatraju da bi Vlade trebale podržavati širenje religijskih vrijednosti i vjerovanja u svojoj zemlji 42

Sažetak

Religija postoji otkad postoje i ljudi. Ljudi vjeruju da im religija daje snagu u životu. Također, ona ima veliku ulogu u raznim životnim situacijama poput bolesti, rata i gladi. Religija je imala i negativne strane jer je bila uzrok mnogih ratova u povijesti. Najpoznatije religije su židovstvo, kršćanstvo, islam, hinduizam i budizam. Religija je vrlo širok pojam i iz tog razloga ne postoji jedna jedinstvena definicija religije. Može se reći da religija predstavlja skup vjerovanja, simbola i rituala koje prihvaćaju svi vjernici. Mnogi su znanstvenici pokušali definirati religiju iz svoje perspektive, a najpoznatiji od njih su: Emil Durkheim, Max Weber i Karl Marx. Pojavom sekularizacije, urbanizacije, birokracije i racionalizacije dolazi do velikih promjena u društvu. Crkva se u Hrvatskoj od Drugog svjetskog rata pa do 60-ih godina prošloga stoljeća strogo protivila komunizmu i njegovom načinu vladanja. Od 60-ih pa sve do 90-ih godina, netrpeljivosti između religije i politike su počele slabiti. Prema istraživanju koje je provedeno, može se zaključiti da religioznost u Hrvatskog postepeno opada. Prema istraživanju o moralnim pitanjima, može se zaključiti da Hrvati postepeno prihvaćaju moderan način života. U Hrvatskoj postoje i osobe koje nisu religiozne. Njihov je stav da se nastava iz vjeronauka ne bi trebala održavati u školama. Nereligiozne osobe često bivaju na razne načine diskriminirane u društvu. Iako se taj problem postepeno smanjuje, on je u dalje prisutan među ljudima.

Ključne riječi: religija, hrvatsko društvo, religioznost, konfesionalnost, sekularizacija, nereligioznost.

Summary

Religion exists since people exist. People believe that religion gives them strength in life. Also, it plays a big role in various life situations like illness, war and hunger. Religion also had its downsides because it was the cause of many wars in history. The most famous religions are Judaism, Christianity, Islam, Hinduism and Buddhism. Religion is a very broad term and for this reason, there is no single definition of religion. It can be said that religion is a set of beliefs, symbols and rituals accepted by all believers. Many scholars have tried to define religion from their perspective, the most famous of which are: Emil Durkheim, Max Weber, and Karl Marx. With the advent of secularization, urbanization, bureaucracy and rationalization, great changes are taking place in society. From the Second World War until the 1960s, the Church in Croatia strongly opposed communism and its way of governing. From the 1960s until the 1990s, intolerance between religion and politics began to weaken. According to the research conducted, it can be concluded that religiosity in Croatia is gradually declining. According to research on moral issues, it can be concluded that Croats are gradually adopting a modern way of life. There are also people in Croatia who are not religious. Their view is that religious education classes should not be held in schools. Non-religious people are often discriminated against in society in various ways. Although this problem is gradually decreasing, it is still present among people.

Keywords: religion, Croatian society, religiosity, confessionalism, secularization, non-religiosity.